

PRIMJENA SCENSKE LUTKE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Vujević, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:035233>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**PRIMJENA SCENSKE LUTKE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM
PROCESU**

ANĐELA VUJEVIĆ

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

DIPLOMSKI RAD

**PRIMJENA SCENSKE LUTKE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM
PROCESU**

Kolegij: Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo s praktikumom

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Ivana Visković

STUDENT:

Anđela Vujević

Split, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Odgojno-obrazovni proces	2
a. Dječja igra	4
3. Scenska lutka	5
a. Vrste scenskih lutaka	8
b. Ostali elementi predstave	9
4. Primjena scenske lutke u vrtiću	10
a. Značaj lutke za razvoj govora	13
b. Značaj lutke za socio-emocionalni razvoj	15
c. Značaj lutke u poticanju dječje kreativnosti	16
d. Značaj lutke u poticanju suradnje	17
e. Značaj lutke u razvoju stavova	18
5. Metodologija empirijskog istraživanja	19
a. Cilj i zadaće istraživanja	19
b. Uzorak	20
c. Postupak istraživanja	22
d. Instrument istraživanja	22
e. Rezultati i rasprava	23
6. Zaključak	34
7. Literatura	36
SAŽETAK	40
ABSTRACT	41
PRILOZI	42

1. Uvod

Lutka kao neživi objekt ili figura koju animira pojedinac, ručno ili mehanički, ima duboku i raznoliku povijest koja seže unatrag tisućama godina. Kroz različite kulture i vremenska razdoblja, lutke su imale svoje posebno mjesto, bilo kao izražajno sredstvo u obredima i ritualima ili kao sredstvo zabave i edukacije.

U suvremenom okruženju odgojno-obrazovnih ustanova, uloga lutke se produbljuje, prepoznajući njezin iznimni doprinos u razvoju dječjih sposobnosti i potencijala. Lutka povezuje gotovo sva područja važna za djetetov razvoj - kretanje, komunikaciju, intelektualni razvoj i interakciju s okruženjem. Sve veća pažnja posvećuje se važnosti upotrebe scenskih lutaka kao alata za stvaranje stimulativnih iskustava za djecu rane i predškolske dobi u institucionalnom kontekstu.

Ovaj diplomski rad pruža pregled nalaza istraživanja mišljenja odgojitelja s područja Republike Hrvatske o primjeni scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu. Teorijski dio rada analizira pojmove odgojno-obrazovnog procesa, scenske lutke te njene primjene u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U teorijskim dijelovima rada, detaljno se istražuju načini upotrebe scenske lutke, analiziraju pristupi njezinoj implementaciji u vrtićima te prikazuju dosadašnja istraživanja njenog učinka na dječji razvoj. Kroz integraciju istraživačkih nalaza i pedagoških implikacija, cilj rada je pridonijeti diskusiji o ovoj dinamičnoj metodi u odgoju djece rane i predškolske dobi. U empirijskom dijelu rada prikazat će se i interpretirati rezultati istraživanja mišljenja odgojitelja o upotrebi scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu.

2. Odgojno-obrazovni proces

Obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj sastoji se od nekoliko razina, uključujući rani i predškolski odgoj, osnovno obrazovanje, srednje obrazovanje i visoko obrazovanje. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj obuhvaća brigu, odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi te pružanje programa koji uključuju odgojno-obrazovni rad, zdravstvenu skrb, prehranu i socijalnu skrb za djecu od šest mjeseci do polaska u školu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH).

Miljković, Đuranović i Vidić (2019) ističu kako su odgoj i obrazovanje isprepleteni i u svom temelju nedjeljivi koncepti, procesi, sadržaji i ishodi. U domaćoj pedagoškoj literaturi često se ističe da odgoj u širem smislu obuhvaća i aspekt obrazovanja, tj. postizanje željenih rezultata u području kognitivnog i psihomotoričkog razvoja, kao i ono što obično podrazumijevamo pod odgojem - formiranje dobrog karaktera, razvoj moralnih vrijednosti, stvaranje osobe s pozitivnim osobinama (Miljković i sur., 2019).

Dječji vrtić čini osnovu odgojno-obrazovnog sustava, a jedna od njegovih ključnih odrednica je poticanje i bogaćenje dječje igre. Odgoj i obrazovanje u vrtićima međusobno su isprepleteni, nadopunjavaju se i nemoguće ih je zasebno razmatrati. Djeca usvajaju nova znanja, razvijaju svoje psihomotoričke vještine i oblikuju svoju ličnost kroz igru, međusobne interakcije, sudjelovanjem u različitim individualnim i grupnim aktivnostima (Miljković i sur., 2019).

Ciljevi, načela, vrijednosti i željeni ishodi odgojno-obrazovnog procesa u institucionalnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (dalje RPOO) definirani su odgojno-obrazovnim kurikulumom. Razne interpretacije i tumačenja kurikuluma proizlaze iz različitih filozofsko-pedagoških diskursa, razumijevanja procesa učenja i djetinjstva kao povijesnog konstrukta (Slunjski, 2001; prema Šuško, Vrsalović, 2021). Miljak (1996) definira kurikulum kao didaktičko-metodičku koncepciju odgoja i obrazovanja u institucionalnom kontekstu. Brojni autori (prema Mendeš i sur., 2020) ističu kako se kvalitetni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja bazira upravo na igri. Slunjski i Ljubetić (2014) slažu se kako je igra, kao osnovna aktivnost predškolskog djeteta, neizostavni dio odgojno-obrazovnog procesa, zbog čega naglašavaju nužnost omogućavanja prikladnih uvjeta za njezinu realizaciju. Pružanje uvjeta za igru i razvijanje dječjeg iskustva kroz igru uključuje sljedeće:

- stvaranje sigurnog prostora i pozitivnog okruženja za igru;
- pružanje sadržaja prilagođenih pojedinim fazama djetetova razvoja;
- pokazivanje interesa za dječje aktivnosti i postignuća;
- osiguravanje dovoljno vremena za igru bez ometanja;
- poticanje suradnje među djecom tijekom igre;
- pružanje dovoljno vremena za samostalno organiziranje aktivnosti;
- osiguravanje dovoljno vremena za pažljivo slušanje i promatranje djece tijekom igre (Slunjski i Ljubetić, 2014).

Slunjski i Ljubetić (2014) ističu pojam „pedagogije slobodne igre“ koji su uveli Rogers i Evan (2008) suprotstavljajući je pedagogiji koja se temelji na ostvarenju unaprijed postavljenih kurikularnih ciljeva i prema tome, snažnoj vanjskoj strukturi, odnosno neposrednom miješanju odraslih. Pedagogija slobodne igre obuhvaća kreiranje kurikuluma u kojem je igra centralni element odgojno-obrazovnog procesa. To zahtijeva stvaranje novih odnosa između odraslih i djece, povezanih s međusobnim slušanjem, poštovanjem i komunikacijom. U kurikulumu koji poštuje djetetove potrebe, pravo djece na slobodan izbor vremena, prostora, materijala i partnera u aktivnostima ne smatra se samo mogućim, već se tretira kao krajnje pedagoško načelo u suvremenim institucijama za rani odgoj i predškolsko obrazovanje.

Visković i Višnjić-Jevtić (2019) ističu važnost sukonstrukcije, realizacije i vrednovanja kurikuluma međusobnom suradnjom svih aktera odgojno-obrazovnog procesa: djece, roditelja i obitelji, stručnih i pomoćnih radnika u sustavu te faktorima okruženja. Suradnja svih aktera odgojno-obrazovnog procesa, što uključuje i djecu kao angažirane dionike, prediktor je aktualne i dugoročne dobrobiti djece. Iste autorice (2019) zaključuju kako bi osnovna zadaća odgojno-obrazovnog procesa trebala biti upravo aktualna dobrobit djece.

Uz kurikulum pojedinog dječjeg vrtića, Nacionalni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje (dalje NKRPOO, 2014) u Republici Hrvatskoj je ključni dokument koji služi kao temelj za realizaciju odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi u dječjim vrtićima. Cilj NKRPOO (2014) je osigurati dobrobit djece, postići njihov cjelovit razvoj, odgoj i učenje te razviti njihove kompetencije. Nacionalni kurikulum ističe važnost osobne, emocionalne, tjelesne, obrazovne i socijalne dobrobiti djeteta, te naglašava potrebu planiranja na načine koji će to ostvariti, s posebnim fokusom na individualne potrebe svakog djeteta.

Interpretacija i implementacija kurikula omogućava odgojno-obrazovnim ustanovama da autonomno pronađu najbolji način povezivanja teorije i prakse unutar svog specifičnog konteksta i kulture (NKRPOO, 2014). Odgojitelji trebaju imati autonomnost pri planiranju, modeliranju, praćenju i vrednovanju odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću. Osiguravanje prikladnih uvjeta za cjelokupni razvoj djece moguće je samo uz potpuno poznavanje osobitosti i razvojnih osobina djece. Osnaženo dijete koje je sukonstruktor i konstruktor vlastitog znanja konačni je cilj ovakvog pristupa odgojno-obrazovnom procesu (Eurydice, 2018).

a. Dječja igra

Igra je neodvojivi dio dječjih života i ima posebno značajno mjesto u njima. Iako ne postoji jedinstvena definicija igre, istraživači ističu neke općeprihvaćene karakteristike igre. To uključuje intrinzičnu motivaciju, dobrovoljno sudjelovanje, zabavu i osjećaj zadovoljstva, gubitak uobičajenog značenja ponašanja, naglasak na procesu umjesto na rezultatu, spontanost, samosvrhu, nedostatak konačnog cilja, odvijanje prema implicitnim ili eksplicitnim pravilima (Eberle, 2014; Lillard i sur., 2013; prema Đuranović, Klasnić i Matešić, 2014).

Igra je središnja i autentična aktivnost djetinjstva u kojoj se znanje, sposobnosti, iskustvo, vještine i određene vrijednosti holistički integriraju (Šagud i Petrović-Sočo, 2014). Igrajući se, dijete se razvija i istovremeno stječe različita iskustva: motorička, jezično-komunikacijska, spoznajno-istraživačka, socio-emocionalna i umjetnička (Mendeš i sur., 2020). Igra se povezuje s razvojem, učenjem, motoričkim vještinama, emocijama, socijalnom kompetencijom te raznolikim dječjim izražavanjem i kreativnošću. U suvremenoj pedagogiji, igra se smatra ključnim i neizostavnim elementom djetinjstva. Dječja igra, shvaćena kao multidimenzionalna aktivnost, obuhvaća mnoga područja učenja.

Igrovi scenariji su replike trenutne stvarnosti, a okruženje postaje poligon za učenje vještina i strategija koje se mogu primijeniti u različitim situacijama (Šagud i Petrović-Sočo, 2014; Đuranović i sur., 2020). Kada se igraju, djeca rade ono što prije nisu radila, preuzimaju rizik sastavljen od iskušavanja i eksperimentiranja u različitim ulogama i radnjama, rješavaju razvijene verbalne sukobe koristeći strategije izmišljanja i kreativnosti. Autorice Šagud i Petrović-Sočo (2014) stoga zaključuju kako je igra dijalog između stvarnosti i mašte. Lešin (2022) maštovito tumačenje stvarnosti za vrijeme igre povezuje s divergentnim mišljenjem koje

je pretpostavka za razvoj kreativnosti. Dječja igra približava se dječjoj umjetnosti (Ivon, 2009; prema Mendeš i sur., 2020).

Simbolička igra, koja se također naziva igrom mašte, imaginativnom ili igrom dramatizacije, uključuje djecu koja supstituiraju odnosno zamjenjuju realne predmete i aktivnosti njihovim simbolima (Ivon, 2010). U simboličkoj igri javlja se početak apstraktnog mišljenja. Ova vrsta igre obuhvaća niz aktivnosti koje su tematski povezane sa svakodnevnim životom djeteta, kao što su dramske igre, dramatizacije, igranje sa scenskim lutkama, imitiranje određenih zanimanja (Mendeš i sur., 2020). Simbolička igra usko je povezana s dječjim kreativnim izražavanjem.

3. Scenska lutka

Lutka je neživi objekt ili figura koju animira ili manipulira lutkar, ručno ili mehanički. Županić BeniĆ (2019) definira lutku kao bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri, a uključuje modnu lutku, lutku igračku, plastičnu, porculansku i scensku lutku. Dolci (1986; prema Ivon, 2013) tvrdi kako je lutka izražajni predmet, poput kipa ili igračke, no ponajprije instrument namijenjen specijalnoj komunikacijskoj uporabi preko svog jezika koji ima gramatiku, konvencije i zakone. Scenska lutka u kazalištu likovni je objekt koji dijeli sličnosti s kipom ili sa slikom, no ističe se svojom ključnom osobinom - pokretom i sposobnošću dramskog izražavanja putem te kretnje (Pokrivka, 1991). Lotman (1980; prema Thibault, 2016) tvrdi kako definicija lutki mora uzeti u obzir razliku između kipa i lutaka koja leži u vrsti publike kojoj su usmjerene. Kipovi su namijenjeni odrasloj publici koja pasivno prima poruku iz teksta, dok su lutke usmjerene prema dječjoj/folklorističkoj publici koja aktivno sudjeluje u reinterpetaciji teksta. Lutke omogućuju djeci da dodijele novi značaj tekstu, dok su kipovi fiksirani značenjem koje je umjetnik unio u njih. Izvorni stvaratelj lutke ima manju ulogu u interpretaciji u odnosu na publiku (Lotman 1980; prema Thibault, 2016).

Županić BeniĆ (2019) naglašava kako lutka pokreće asocijativno i simboličko mišljenje te da je publika sukreator tog procesa. Za razliku od skulpture (koja zahtijeva razumijevanje namjere autora i udaljenost između promatrača i tvorca), lutka uključuje manipulaciju - "igru značenja" (Lotman, 1992; prema Pushkareva, 2015). Upravo ta značajka pretvara lutku u snažno odgojno-obrazovno sredstvo, čije su mogućnosti doista beskrajne.

Trimingham (2010; prema Karaolis, 2022) nudi drugačiji pogled na lutku uspoređujući je s prijelaznim objektom. Autorica se time poziva na britanskog psihoanalitičara Winnicotta koji je uveo ideju prijelaznog objekta kao sposobnost djeteta da poveže objekt, poput lutke, plišanog medvjedića ili deke, s osjećajima koje je dobilo od važne druge osobe (obično majke). Kao rezultat, objekt prenosi isti osjećaj sigurnosti ili osjećaj koji proizlazi iz te osobe (Engel 1995; Trimingham 2010; prema Karaolis, 2022).

U svojoj kulturnoj povijesti kao trodimenzionalna slika čovjeka ili životinje dizajnirana za kreativnu manipulaciju (u igri ili religiozno-mističkim ritualima), lutka je imala, i još uvijek ima, različite funkcije (Pushkareva, 2015). Lutke se koriste u različitim kontekstima obrazovanja, komunikacije, savjetovanja, psihologije i terapije (npr. Bernier, 2005; Butler, Guterman i Rudes, 2009; Leyser i Wood, 1980; Max Prior, 2009; Simon, Naylor, Keogh, Maloney i Downing, 2008; prema Remer i Tzuriel, 2015). Bastašić (1990) ističe važnost lutke kao didaktičkog alata u razvijanju civilizacijskih, kulturnih, tradicijskih, socijalnih, estetskih, moralnih, etičkih i drugih vrijednosti.

Kroflin (2022) naglašava kako se lutke ne nalaze samo u kazalištima, i kako su prošle dug put prije nego što su se tamo pojavile. Nalazimo ih u religijskim obredima, dječjim igrama, obrazovanju, terapiji, lutkarskim kazalištima i drugim područjima života. Uz sve njihove sličnosti, uporaba lutaka varira u svakom od ovih područja. Kroflin (2022) ističe dvije teorije nastanka kazališta lutaka. Povjesničari tvrde kako korijeni lutkarskog kazališta leže u obredima i ritualima. Prema toj teoriji, lutke su se razvile iz nepomičnih idola, postajući ritualne statue, zatim kultne lutke kojima je dana pokretljivost (prvo prenošenjem statue s jednog mjesta na drugo, a zatim omogućavanjem pokreta pojedinih dijelova tijela), i na taj način proces njihove transformacije u prave lutke bio je dovršen (Magnin, 1981; Jurkowski, 1996; prema Kroflin, 2022). Drugi pisci, poput Nodiera, podržavaju teoriju da su lutke razvijene iz dječjih igračkica (Baty i Chavance, 1959; prema Kroflin, 2022). Ove naizgled suprotstavljene koncepcije podrijetla lutaka skrivaju zajedničku ideju, a to je ideja animacije, odnosno postojanje života u neživoj materiji. Udahnuće života objektu, odnosno animacija ključni je čimbenik lutke (Jurkowski, 1996; prema Kroflin, 2022). Kroflin (2017) izjednačava lutkarsko kazalište sa kazalištem animacije jer je u njemu sve animirano, sve živi, diše, postoji i jest.

Kao oblik scenske umjetnosti, Pokrivka (1991) lutkarstvo vidi kao poetski čin oživljavanja nežive materije putem glumca-lutkara. Bez animatora, lutka je samo prazna forma koja se samo oblikom približava živom biću. Kroz umijeće lutkara koji daje lutki život, ona ima izvanredan utjecaj na dijete, prelazeći iz pasivnog i nepomičnog objekta u živo biće.

Zahvaljujući ovoj animatorskoj osobini i emocionalnoj vezi koju lutka stvara s djetetom, otvaraju se mogućnosti za kvalitetnu komunikaciju između odgojitelja i djeteta, poticanje različitih sposobnosti i oblika kreativnosti te upoznavanje djetetovih stvarnih potencijala u različitim područjima razvoja - kognitivnom, emocionalnom, socijalnom i motoričkom (Ivon, 2013). Kada lutkar prenosi svoju energiju na lutku kroz pogled i pokrete ruku, lutka dobiva novo simboličko značenje i postaje živo biće. Majaron (2004) ističe da lutka tada postaje osobom, odnosno metaforom za nešto drugo.

Prema Pokrivki (1991), ono što čini lutku simbolom u igri je njezina sposobnost komuniciranja putem simboličkih pokreta, glasa i vizualne pojave, uključujući kostim, masku ili oblikovani predmet. Igra s lutkom je prožeta slojevima čije se ostvarivanje odvija istovremeno. Čak i kada se samo igra ili samo promatra animatora s lutkom, dijete zna da je u pitanju „kao da“. Kada dijete ne razumije ovaj proces, to ukazuje na dublje znakove depersonalizacije ili složenije psihološke poremećaje (Bastašić, 1988). Kroflin (2022) naglašava da dječja energija ispunjava igru s lutkama, čak i kada su lutke nepomične i nitko ih ne drži u naručju. U igri i u štovanju, zajednička je karakteristika nedostatak publike. Ništa se ne radi radi drugih ili da bi drugi vidjeli. Nasuprot tome, Kroflin (2022) ističe kako se u kazalištu sve radi isključivo za publiku.

Lutka, kao objekt dječje igre, spominje se u djelima Vigotskog, Huizinge, Febrea i Blocha (Đerić, 2011; prema Sveršina Dobravec, 2016). Igra s lutkama usklađena je s razvojnim karakteristikama male djece. Tijekom prvih nekoliko godina svog života, misli djece karakterizira animizam, odnosno neprimjereno pripisivanje svojstva živih bića neživim objektima (Piaget, 2007; prema Remer i Tzuriel, 2015). Animizam je vjerovanje da sve što je živo ima dušu, osjeća i misli (Hrvatska enciklopedija). U dječjoj mašti, svaki objekt ima svoj vlastiti život i dušu. Predmeti i igračke preuzimaju uloge u imaginarnom svijetu u kojem dijete određuje pravila i traži moguća rješenja za svoje neriješene probleme. Majaron (2011) ističe kako prema Vigotskom, ovakva vrsta igre poboljšava djetetov razvoj u svim fazama. Upravo lutkarstvo integrira gotovo sve važne discipline za taj razvoj: percepciju, razumijevanje, kretanje, koordinaciju, interakciju s okolinom, govor, pripovijedanje. Teško je objasniti činjenicu da lutke obično ostvaruju bolji kontakt s djetetom nego odgojitelji ili čak roditelji. Čini se da je to već spomenuta stilizacija s tri razine koja pomaže djetetu da osjeti, prihvati i razumije simboličnu situaciju. Kroz pojednostavljenje situacija koje koriste metaforički objekti, moguće je otkriti bogatstvo paraboličnih igara koje potiču dječju maštu i kreativnost kao najvažnije faktore daljnjeg razvoja (Majaron, 2011).

Evokativnost lutke, njezine fizičke karakteristike i sposobnost "kretanja" i "govora" čine je privlačnom i zanimljivom mlađoj djeci. Mnoga djeca doživljavaju lutku kao stvarnu i smatraju da ima osjećaje. Dodjeljivanje lutki osjećaja stvara dvostruki učinak i potiče osjećaje i reakcije kod male djece (Remer i Tzuriel, 2015). Prihvaćaju lutku kao živog člana svoje grupe; dive joj se i aktivno je uključuju u svoj rad kao saveznika i prijatelja. Zauzimanjem prostora između stvarnosti i fantazije, lutka može djeci dati dozvolu i slobodu da izraze svoje ideje (Korošec, 2012). Remer i Tzuriel (2018) tvrde da je to zato što djeca gledaju lutke kao ravnopravnog partnera.

a. Vrste scenskih lutaka

Kroflin (2011) naglašava da je scenska lutka u osnovi svaki objekt koji je oživljen dodavanjem pokreta. Posebno značajne su improvizirane lutke, koje su napravljene od predmeta koji se svakodnevno koriste. Neki autori (Kroflin, 2011; Županić Beniće 2019) ističu podjelu lutaka prema načinu pokretanja - rukom, štapom ili koncima. Lutke se mogu razvrstati kao ručne lutke (ginjol i zijevalice), lutke na štapu (javajke), lutke za kazalište sjena i lutke na koncima (marionete). Majaron (2004 prema Lešin, 2022) dijeli pak lutke na ručne figure, figure rukavice, štapne figure, figure na koncu, figure sjene, figure na stopalima, ad hoc figure, predmete, marionete i humanete.

Ručnu lutku, ginjol, možemo nataknuti na ruku, točnije na dlan, a vodimo je, tj. animiramo, pomicanjem prstiju, dlana i cijele ruke, skrivene iza lutkarske pozornice ili paravana. Djeca s oduševljenjem prihvaćaju ginjol zbog njegove posebnosti i praktičnosti u pružanju potpune kontrole i slobode nad lutkarskom igrom (Županić Beniće, 2019). Postoje još neke vrste ručnih lutaka kao što su lutke na prstima koje omogućuju prikaz više likova na manjem prostoru s malo animatora. Zijevalice, „najbrbljavije lutke“ su lutke čija je glavna karakteristika otvaranje usta, pri čemu palac animatorske ruke pokreće donju čeljust, dok ostali prsti pokreću gornju čeljust lutke. Upotrebljavaju se kada je kod lika najizraženiji govor, odnosno kada govor nosi najznačajniju poruku (Županić Beniće, 2019). U stolne lutke spadaju sve lutke na podlozi, stolu ili podu, animirane izravno sa strane ili odostraga, pri čemu animator drži lutku rukom bez upotrebe konca ili štapa, a ponekad koristi horizontalne štapove.

Štapne lutke mogu biti trodimenzionalne ili plošne, montirane na jednom štapu ili na jednom nosivom štapu sa dva štapića za ruke (Kroflin, 2011). Pri prikazivanju likova životinja obično se koriste dva štapa.

Marionete, ili lutke na koncu, obično se sastoje od tri osnovna elementa: mehanizma za animaciju, tijela i konca koji je pričvršćen za mehanizam i dijelove lutke. Blagim pomicanjem mehanizma za animaciju pomičemo određene dijelove lutke, pa tako ona može hodati, skakati, mahati rukama, padati i sl. Zbog svoje specifične izrade i animacije, marionete su najizazovnija lutkarska vrsta (Županić BeniĆ, 2019).

Lutke sjene razlikuju se od drugih vrsta scenskih lutaka jer nikada nisu vidljive kao sami objekti, nego samo kao sjene koje stvaraju iluziju pomoću svjetlosti (Županić BeniĆ, 2019). Najčešće su dvodimenzionalne. Upotreba ove tehnike lutkarstva je idealna za izlaganje i reinterpretaciju priča, jer lutke sjene nisu prikladne za složene dijaloge, ali svojim vizualnim prikazom obogaćuju priču i potiču maštu gledatelja. Pokrivka (1980) kao najpogodnije vrste scenskih lutaka za djecu izdvaja štapne lutke u mnogobrojnim varijantama, ginjol lutke, lutke sjene, lutke na prstima i marionete.

b. Ostali elementi predstave

Kroflin (2011) ističe par kazališnih elemenata koje je korisno osigurati kao poticaj za dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo. Svaka lutka zahtijeva različitu vrstu pozornice, a Županić BeniĆ (2019) navodi kako pozornica raste s lutkom. Paravan, odnosno pokretni zaslon (Hrvatska enciklopedija) potreban je ponajprije javajkama, ginjolu i zijevalicama. Animatori mogu biti vidljivi ili sakriveni iza paravana, ovisno o situaciji. Paravan pruža zaklon koji sramežljiviji sudionici često koriste. Kroflin (2011) naglašava kako kazalište lutaka koristi jezik simbola i stoga scenografija u igri lutkom treba biti jednostavna i simbolično naznačena u jedinstvu s drugim elementima predstave. Primjerice, kuća ili prozor, kula koja predstavlja dvorac, jedno stablo za prikazivanje čitave šume. Pokrivka (1991) ističe kako scenografija u lutkarskoj igri daje početni zamah dječjoj mašti te stvara interes i ozračje za opažanje dramskog djela.

Svjetlo se koristi kako bi se lutke vidjele. Iznimku čini kazalište sjena, u kojem rasvjeta ima posebnu ulogu. Za stolne predstave s malim lutkama dovoljna je svjetlost stolne svjetiljke koja se nalazi unutar pozornice i osvjetljava otvor. Županić BeniĆ (2019) ističe zamračivanje

prostora i paljenje reflektora kao znak za ulazak u predstavu, jer su tama i tišina jednakopravni poput svjetla i zvuka u kazalištu lutaka i treba ih promatrati kao ključne fenomene koji pridonose cjelokupnoj dramaturgiji slike.

Glazba i zvučni efekti kreiraju ozračje, atmosferu same predstave, na način da naglašavaju određenu akciju ili su središnja tema oko koje se zbiva radnja s lutkama (Županić Benić, 2019). Živa glazba donosi posebnu vrijednost lutkarskoj predstavi, a mogu se koristiti i snimljeni zvučni efekti poput zvuka kiše, topota kopita, zvižduka puške i sl. Najzanimljivije je kad sudionici sami stvaraju zvukove koristeći razne predmete poput plastičnih boca, čaša, drvenih štapića, aluminijske folije, papira ili vlastitog glasa (Kroflin, 2011). Scenografija, rasvjeta, glazba i likovno oblikovanje lutke čine sastavni dio vizualnog identiteta lutkarske predstave. Kada je riječ o estetskoj vrijednosti predstave koja se temelji na likovnosti, svi ovi elementi moraju zajedno djelovati kao cjelina (Županić Benić, 2019).

Ivon (2010) naglašava da odgovarajući uvjeti za održavanje lutkarsko-scenskih igara uključuju organizirani prostor s lutkama i paravanom. Taj okvir usmjerava ponašanje djece glumaca lutkara i njihove publike. Bitno je da je takav centar ili mjesto u sobi dnevnog boravka uvijek dostupan djeci i da im omogućava sudjelovanje u lutkarsko-scenskim igrama kada god to požele.

4. Primjena scenske lutke u vrtiću

Lutke i lutkarsko kazalište imaju dugu povijest kao alat za poticanje društvenih promjena i koriste se u odgojno-obrazovnim okruženjima kako bi modelirali i poticali pozitivne interakcije između djece (Dunst, 2014). U odgojno-obrazovnim ustanovama lutke se koriste kako bi se potaknuo razvoj socijalnih vještina, prikazivala očekivanja u skupini te kao intervencija za rješavanje i smanjenje izazovnog ponašanja i poticanje učenja (Čažanađa, 2015; Korošec i Zorec, 2020). Korištenje kazališta kao učinkovitog sredstva obrazovanja mladih temelji se na ključnim psihološkim teorijama i sociokulturnoj teoriji koja proizlazi iz djela Vigotskog i Bandure (Idogho, 2022). Prema Vigotskom, učenje je integrirano u društvene događaje i odvija se tijekom interakcije pojedinaca s drugim ljudima, objektima i događajima u njihovom okruženju. Ta interakcija pomaže djeci da nauče što je važno u njihovoj kulturi. Slično tome, Bandura je naglasio važnost učenja putem promatranja, gdje djeca modeliraju ponašanja, stavove i emocionalne reakcije drugih, temeljem zapaženih dobrobiti i štetnih

učinaka tih ponašanja. Sociokulturna teorija stoga sugerira da su kognitivni razvojni procesi i procesi učenja pojedinaca proizvod njihovog društva i kulture (Idogho, 2022).

U tom kontekstu, lutke igraju ključnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu jer omogućuju djeci da koriste igru i dramsko izražavanje kako bi stekla nova znanja i razvila socijalne vještine. Lutke pružaju siguran i poticajan prostor za djecu da razviju svoje kreativne sposobnosti, a istovremeno se integriraju u svoju kulturu i društvo. Moć lutaka kao edukativnog alata leži u tome što predstavljaju trodimenzionalnu simboličku umjetnost i imaju sposobnost kretanja i govora. Zahvaljujući ovim karakteristikama, lutke služe kao sredstvo za prenošenje znanja putem različitih osjetila, pružajući priliku za širok spektar učenja. Učinkovitost takvog učenja koje koristi više osjetila ključna je poruka u Gardnerovoj teoriji višestrukih inteligencija (Remer i Tzuriel, 2015).

Upotreba lutaka kao sredstva posredovanja u interakcijama učenja može služiti kao alat za razvoj dijaloga s djecom, objašnjenje apstraktnih ideja te demonstraciju procesa i koncepata, što olakšava proces učenja. Koristeći lutke kao sredstvo posredovanja u odgoju i obrazovanju, stvara se dojam igre koji potiče djecu na entuzijastično sudjelovanje u svakoj interakciji koja uključuje lutke (Remer i Tzuriel, 2015). Igra je ključna iskustvena aktivnost koja odgovara razvojnim potrebama i učenju djece. Igrajući se, djeca lakše uče, bez straha ili prepreka, a stečeno znanje je lako usvojiti i dugotrajno pamti.

Prethodna istraživanja pokazala su da je upotreba lutaka u procesima učenja bila učinkovita u povećanju odgojno-obrazovnih postignuća i motivacije (Bernier i O'Hare, 2005; Brèdikytè, 2000; Epstein i sur., 2008; Majaron i Kroflin, 2002; Simon i sur., 2008; To, Le, Dao i Magnussen, 2010; prema Remer i Tzuriel, 2018). Dok su tijelo i konstrukcija lutke podređeni tehničkim pravilima, sadržaj i cilj upotrebe lutaka u odgoju i obrazovanju reguliraju didaktička pitanja: što, kako, zašto i za koga (Forsberg Ahlcrona, 2012; Hamre, 2004). To znači da se jedna lutka može koristiti u različite svrhe i u različitim odgojno-obrazovnim kontekstima.

Hibridna priroda lutkarstva pruža razne mogućnosti spajanja različitih disciplina, stilova učenja i tehnologija kako bi se stvorila suvremena i sveobuhvatna iskustva učenja. Upotreba lutaka u obrazovanju je u nekim zemljama uspostavljena metodološka praksa, a lutka kao pomagalo u procesu odgoja i obrazovanja također se pojavljuje u istraživačkim studijama (Bredikyte, 2004; Majaron i Kroflin, 2002). Pojedina istraživanja pokazuju da lutke mogu pridonijeti stvaranju opuštenih i razigranih okruženja koja potiču odnose među djecom te između djece i odraslih (Korošec, 2012; Majaron, 2004). Forsberg Ahlcrona (2012) i Čağanağa

(2015) opisuju kako lutke stvaraju prilike za igru i interakciju između djece i odraslih, što omogućuje komunikaciju i stvaranje odnosa povjerenja. U igri s lutkama, djeca mogu otkrivati svoje interese i sposobnosti.

Broginni (1985; prema Ivon, 2010) navodi slijedeće načine primjene lutke u odgojno-obrazovnom procesu: *lutka/skupina*, *lutka/sadržaj*; *lutka/područje*; *lutka/odgojni projekt*; *lutkarske igre sa scenskom lutkom*. *Lutka/skupina* prisutna je u različitim svakodnevnim situacijama i navikama skupine (dolazak i odlazak iz vrtića, ponašanje za vrijeme ručka, rješavanje manjih sukoba, za vrijeme raznih dnevnih obaveza). *Lutka/sadržaj* i *lutka/područje* pomažu pri postizanju odgojno-obrazovnih ciljeva te pružaju bolju motivaciju za rad, pamćenje i razumijevanje odgojno-obrazovnih sadržaja. *Lutku/odgojni projekt* moguće je uključiti kao narativni i motivacijski aspekt koji pomaže stimulirati i učvrstiti dječji interes za temu određenog projekta. S lutkom djeca tijekom projekta doživljavaju raznovrsne situacije, sudjeluju u zajedničkim igrama istraživanja. Djeca posebno crpe inspiraciju iz raznih *lutkarsko-scenskih igara*, kao što su *lutkarska improvizacija*, *lutkarske igrice te dramatizacija umjetničkih tekstova kroz lutkarski izričaj*. Poticanjem djece da se upuste u lutkarsku umjetnost, bilo promatranjem lutkarskih predstava ili samostalnim korištenjem lutaka za izražavanje priča, potičemo njihov kognitivni razvoj i kreativnost te pridonosimo razvitku socijalnih vještina i moralnih vrednota (Ivon, 2013).

Korošec i Zorec (2020) slažu se s navedenom podjelom, ali uz nju predlažu još nekoliko različitih načina korištenja lutke u ranom odgoju i obrazovanju: *motivacija putem lutke*; *izražavanje osjećaja i doživljaja svijeta*; *od spontane do dramske igre*. Poticanje *motivacije s lutkom* koristi se za uvodnu motivaciju. Odgojitelj razgovara s djecom putem lutke ili izvodi neformalnu, improviziranu scenu s dvije ili više lutaka, prikazujući dijalog između lutaka. Kroz igru s lutkom, djeca *izražavaju svoje osjećaje i doživljavaju svijet* na simboličan način. Lutka postaje izuzetno motivirajuće sredstvo za razvoj emocionalnih i socijalnih potencijala djece jer potiče empatiju prema lutki i njenim iskustvima. *Od spontane do dramske igre*: lutkarske predstave imaju izniman pedagoški utjecaj jer djeca ih mogu gledati ili izvoditi sami. Kroz ova dva modela socijalnog učenja, djeca aktivno sudjeluju u promatranju i učenju kad su u ulozi publike, dok njihova aktivna suradnja u predstavi potiče kreativnost, emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj (Korošec, 2007; Smilansky, 1968; prema Korošec i Zorec, 2020).

Remer i Tzurriel (2018) ističu tri načina korištenja lutki u odgoju i obrazovanju, pri čemu svaki ima različite ciljeve, a to su upotreba od odgojitelja i učitelja tijekom poučavanja, upotreba od djece u učenju odgojno-obrazovnih sadržaja i promatranje lutkarskog kazališta.

Coffou (2004; prema Tomasović, 2016) potencijale lutke u odgojno-obrazovnom procesu dijeli na tri načina: lutka kao terapijsko sredstvo, lutka kao poticaj za kreativnost i lutka kao edukativno-didaktičko sredstvo.

Sterling (2004, prema Korošec, 2013) tvrdi da lutke djeci pružaju mogućnost postizanja različitih odgojno-obrazovnih ciljeva. To uključuje poticanje kreativnog izražavanja, jačanje mašte, razvijanje verbalnog izražavanja, poticanje suradnje, razvijanje samopouzdanja, oslobađanje strahova, agresije i frustracija na prihvatljiv način te razvijanje socijalno-interaktivnih vještina. O'Hare (2004; prema Korošec, 2013) također dodaje sljedeće ciljeve: ovladavanje vještinama rješavanja problema, poboljšanje finih motoričkih sposobnosti, razvijanje vještine slušanja, učenje prihvaćanja i davanja ideje, promatranje svijeta putem svih osjetila te pamćenje promatranog, njegova obrada i oživljavanje. Rad s lutkama omogućuje djeci da postignu sve ove ciljeve, koji su dio suvremenog kurikulumu.

Kroger i Nupponen (2019) su na temelju analize literature, identificirali pet potencijalnih primjena lutke koje se često koriste u odgojno-obrazovnom kontekstu učenja: stvaranje komunikacije, podrška pozitivnom ozračju u skupini, poticanje kreativnosti, poticanje suradnje i integracije u skupini i mijenjanje stavova.

Unatoč različitim definicijama i podjelama uporabe lutke u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi, može se primijetiti da postoje sličnosti među njima. Važno je naglasiti prisutnost lutke među djecom i njezinu raznovrsnu svrhu, koja može imati odgojnu, obrazovnu ili spontanu stvaralačku prirodu, ovisno o situaciji.

a. Značaj lutke za razvoj govora

Keogh, Naylor, Maloney i Simons (2008) primjećuju kako lutka nema isti status kao odgojitelj, nego je djeca najčešće percipiraju kao vršnjaka. Remer i Tzurriel (2018) također tvrde da lutke djeca doživljavaju kao ravnopravnog partnera. Zato su kvalitetno sredstvo za razumijevanje djece kroz ravnopravne razgovore. Zbog toga odgojitelji često koriste lutke kao alat za razvoj komunikacije. Poput drugih posredničkih alata, objekata ili simbola koji potiču sudjelovanje djeteta u aktivnosti (Bodrova i Leong, 2001; prema Karaolis, 2023), lutka ima ulogu privlačenja djece u dijalog i izražavanje vlastitih ideja. Učinkovitost lutaka kao posredničkog alata može se pripisati načinu na koji uključuju sva osjetila putem boja i tekstura te njihove sposobnosti za prikazivanje pretjeranih izraza i gesta (Salmon i Sainato, 2005; prema

Karaolis, 2023). Lutke olakšavaju komunikaciju jer su sposobne prenijeti jasne vizualne poruke i podržati značenje jezika putem radnji ili igre.

Komunicirajući s lutkama, djeca prenose znanje iz različitih društvenih praksi te odražavaju vlastita iskustva i percepcije u odnosu na dojmove iz medija, književnosti i svakodnevnog života. Komunikacija u obliku pripovijedanja nije samo jednostavno izlaganje događaja. Ona obuhvaća vlastite perspektive, motivacije, vrijednosti te suvremenu i prostornu orijentaciju - aspekte koje Bruner (1990; prema Forsberg Ahlcrona, 2012) naziva "krajolik svijesti". Pripovijedanje i narativi su način organiziranja iskustava i mogu se smatrati društvenim fenomenima i osnovnim oblikom komunikacije putem kojeg ljudi izražavaju svoje misli i emocije (Bruner, 1986, 2002; prema Forsberg Ahlcrona, 2012). Također je utvrđeno da komunikacija u obliku slika i simbola posreduje dječje načine razmišljanja, pamćenja, tumačenja i maštovitosti (Forsberg Ahlcrona, 2012).

Lutka ima izuzetnu korist u procesu učenja jezika, bilo da se radi o materinskom ili stranom jeziku, jer potiče prirodni razvoj i obogaćivanje govora. Kroz igru s lutkama, djeca se spontano uključuju u verbalnu komunikaciju (Ivon, 2010). Igranje s lutkama potiče aktivni govor kod djece, uključujući čak i introvertiranu i sramežljivu djecu, što čini lutke izvrsnim alatom za razvoj jezičnih vještina u odgojno-obrazovnom kontekstu (Vukonić-Žunić i Delaš, 2006; prema Kroflin, 2011). Lutka potiče spontanost u jezičnom izražavanju, jer kada dijete istovremeno identificira sebe s lutkom i govori u ime lutke, govor postaje prirodan, izražajan, a dijete prilagođava svoj glas karakteru likova (Pokrivka, 1980). Fokusiranje na lutku pomaže djeci da zaborave na svoje poteškoće u izražavanju i omogućava im da se lakše izraze (Korošec, 2004). Brediykte (2004) ističe kako korištenje dijaloške drame s lutkama (DDL metode) potiče razvoj verbalnih i komunikacijskih sposobnosti te intenzivira maštovite i spoznajne procese. Osim toga, stvara novi oblik pedagoške interakcije zasnovane na dijalogu, gdje djeca i odrasli djeluju kao partneri u izgradnji zajedničke virtualne stvarnosti.

Lutka ne samo da obogaćuje vokabular kroz igru, nego djecu također uči prepoznavati simboličku vrijednost semiotičkih znakova i razumijevati jezik neverbalne komunikacije (Korošec, 2004). Majaron (2004) ističe važnost uspostavljanja i verbalne i neverbalne komunikacije tijekom igre s lutkama kako bi se potakla kreativnost djeteta i razvoj jezičnih vještina. Lutka ima moć potaknuti dijete da izrazi svoje misli i emocije na različite načine, što je posebno korisno za djecu koja se još uvijek teško izražavaju riječima. Potreba za narativnim izražavanjem snažno je podržana drugim kreativnim aktivnostima. Iako dijete možda ne razumije sve riječi u priči, lutka im pomaže razumjeti značenje putem svih drugih elemenata

lutkine neverbalne komunikacije. Bastašić (2014) također ističe kako verbalni govor nije nužan. Ako se lutkar koristi preverbalnim govorom, igra postaje slična jednostavnoj verziji pantomime, a temelji se na ranom komunikacijskom dijalogu djeteta s okolinom.

Igranje s lutkama razvija dječje jezične vještine i pismenost više nego direktno poučavanje. Upotreba prstolutaka potiče pripovijedanje, pomaže razvoju komunikacijskih vještina, jezičnih pragmatičnih sposobnosti, razvija maštu, razvija fine motoričke vještine i poboljšava vještine socijalizacije (Mujahidah, Damayanti i Afif, 2021). Osim proširivanja rječnika, lutke podržavaju razumijevanje djece i aktivno slušanje tako da prepričavaju dijelove priče lutki ili preuzimaju uloge likova kako bi stvorili alternativne završetke. Prevođenjem ili tumačenjem teksta njeguju se odnosi između djece i njihovih učitelja, pridonoseći dobrobiti svih sudionika (Remer i Tzuriel, 2015).

Postojeća istraživanja pokazuju pozitivne veze između dječjeg dramskog stvaralaštva i razumijevanja priče, kognitivnih funkcija, jezične upotrebe, vještina kritičkog razmišljanja te socijalnih vještina (Brouillette, 2010; Claney, 2013; Fink, 1976; Williamson i Silvern, 1992; prema Brown, 2016).

b. Značaj lutke za socio-emocionalni razvoj

Remer i Tzuriel (2015) naglašavaju kako je sposobnost lutke da generira interes, pažnju i motivaciju kod djece najčešće spominjani doprinos lutke. Osim što motivira djecu, lutka podržava pozitivnu emocionalnu atmosferu svojom sposobnošću opuštanja i poticanja sudjelovanja. Korošec (2012; 2013) piše da je lutka radni partner koji stvara posebnu atmosferu u skupini opušajući djecu, oslobađajući napetost i uključujući svako dijete u odgojno-obrazovni proces.

Korištenje lutaka također jača samopouzdanje učiteljima i odgojiteljima. U istraživanju Remera i Tzuriela (2015), odgojno-obrazovni djelatnici opisuju kako im lutke pomažu da podignu vlastito samopouzdanje jer mogu koristiti lutku kao vrstu zaštite. Lutka može biti koristan alat kada je potrebno brzo stvoriti ugodnu atmosferu. Keogh i suradnici (2008) primjećuju kako postoji razdoblje prilagodbe kada novi odgojitelj prvi put susretne djecu, prije nego što razviju odnos. Kada se koristi lutka, razdoblje prilagodbe može biti značajno kraće, a angažman se može brže generirati (Keogh i sur., 2008). Korošec (2012) također primjećuje kako lutka može olakšati prvi susret i pomoći uspostaviti kontakt.

Osim stvaranja opuštene atmosfere, lutke mogu učiniti odgojno-obrazovni proces zabavnim (Korošec, 2012). Remer i Tzuriel (2015) ističu kako lutke mogu dodati humor i stvoriti igrivu atmosferu. U istraživanju Keogha i suradnika (2008), djeca su komentirala kako se zabavljaju s lutkama: užitak i angažman vidjeli su se kao snažno povezani u mnogim intervjuima. Igrajući se lutkom, djeca mogu drugačije pristupiti svojim nedoumicama ili dvojabama. Djeca su manje sramežljiva kada nešto ne znaju ako imaju lutku u ruci, a lutka koja napravi grešku je smiješna (Korošec, 2012; Keogh i sur., 2008). Izražavanje teškoća putem lutke daje legitimitet nedoumicama djece i omogućuje im da izraze svoje poteškoće bez osjećaja neuspjeha (Remer i Tzuriel, 2015).

Lutka može pružiti uvid u osjećaje djece. Korošec (2012) primjećuje kako lutka može biti alat odgojitelja za upoznavanje djece i uspostavljanje individualnih odnosa s njima. Pažljiv i osjetljiv odgojitelj može uočiti poruku u dječjoj igri koja možda ne bi bila izražena tijekom izravne komunikacije. Negativne emocije mogu biti izražene putem lutke na prihvatljiv način (Korošec, 2012). Korošec (2012) opisuje kako lutka može prenositi osjećaje i misli djece.

Remer i Tzuriel (2015) ističu kako lutka pomaže dogovarati i održavati pravila ponašanja u skupini. U tom istraživanju je primijećeno kako lutka nije morala izravno komentirati nepoželjno ponašanje nego je imala ulogu nadzora. Lutka je obavljala tu ulogu na dva načina: prvo, stvaranjem zanimljivog okruženja za učenje djece kako bi se preventivno povećala pažnja i smanjila nepoželjna ponašanja, te drugo, na neizravan način, kad je lutka komunicirala o svom primjerenom ponašanju u vrtiću.

c. Značaj lutke u poticanju dječje kreativnosti

Lutke imaju potencijal za jačanje kreativnosti. U skladu s teorijom Piageta (1962; prema Kroger i Nupponen, 2019), sudjelovanje u lutkarskoj igri pomaže djeci u razvijanju kreativnih i kognitivnih vještina jer zahtijeva upotrebu njihove mašte. Oni stvaraju uloge, pravila, situacije i rješenja, što zahtijeva razumijevanje informacija prije njihovog prevođenja i upotrebe u lutkarskoj igri. Mnoga istraživanja (Forsberg Ahlcrona, 2012; Brédikyté, 2002; Korošec, 2012; 2013) ističu mogućnost lutaka da potiču kreativnost.

Korošec (2012; 2013) primjećuje da odgojitelji i učitelji osnovnoškolskih razreda smatraju da su lutkarske aktivnosti prilike za izražavanje kreativnosti. Forsberg Ahlcrona (2012) raspravlja o sposobnosti djece da inoviraju dok se igraju s lutkama. Igranje s lutkama

omogućava djeci prelaženje granice između stvarnog i zamišljenog svijeta, potičući maštovite dijaloge.

Upotreba lutaka može stvoriti okruženje pogodno za poticanje kreativnosti kod učenika. Bredikyte (2004) opisuje kako metoda dijaloške drame s lutkama (DDL) u predškolskim učionicama stvara atmosferu koja potiče kreativno izražavanje djece. Metoda DDL pridonosi neovisnoj dramskoj igri djeteta i raznolikosti sadržaja i oblika igre.

Zbog razvoja kreativnih kapaciteta djece koji se očituju kroz igru s lutkom, potrebno je omogućiti djeci da se nesputano izraze putem lutke, da improviziraju i istražuju različite veze i funkcije koje lutka može imati. Uloga odgojitelja jest da ih u tome bodri i podržava. Korošec (2004) naglašava kako su često stavovi odraslih prema dječjoj kreativnosti u izražavanju putem lutaka obično iskrivljeni njihovim estetskim preferencijama ili uskim pogledima na kreativnost. Pažljivim pristupom prema lutki i načinom na koji je animiramo, prenosimo djeci informaciju o vrijednostima i očekivanjima.

d. Značaj lutke u poticanju suradnje

Lutka pomaže prigodom razvijanja društvenih vještina nužnih za uspješnu socijalizaciju. Kako je kreativno lutkarstvo grupna aktivnost, zahtijeva od djece da slušaju i promatraju jedna druge, čekaju u redu te poštuju ideje, prijedloge i osjećaje drugih (Ivon, 2010). S obzirom na to da je suradnja nužna za odvijanje aktivnosti, djeca su motivirana razvijati vještine potrebne za pozitivnu interakciju u skupini. Uz pomoć lutke dijete se lakše uključuje u situacije koje se odvijaju u skupini. Nekoliko istraživanja (Korošec, 2012; 2013; Mehrotra, Khunyakari, Natarajan i Chunawala, 2007; Remer i Tzuriel, 2015) ističe lutkin značaj za suradnju unutar grupe i integraciju u nju.

Korošec (2012) primjećuje kako sramežljiva, hiperaktivna i usamljena djeca trebaju posebnu podršku te kako direktna komunikacija s njima može biti neuspješna, što dovodi do odbacivanja. U ovakvim situacijama, lutka može biti korisno sredstvo za uključivanje djece u grupu (Korošec, 2012). U svojem drugom istraživanju, Korošec (2013) izvještava o utjecaju lutaka na socijalizaciju. Kada djeca stvaraju lutke i igraju se s njima, postaju samopouzdanija. Kao rezultat toga, njihovi vršnjaci počinju ih cijeniti i prihvaćati nakon njihovih uspjeha (Korošec, 2013). U istraživanju Remera i Tzuriela (2015), većina odgojno-obrazovnih djelatnika (84%) primijetila je da je cijela skupina surađivala s lutkom i smatrala je dijelom

grupe. Lutke su također fascinirale djecu koja su smatrana tihima i introvertiranima. Suradnja s lutkom pomogla im je sudjelovati (Remer i Tzuriel, 2015). Porenta (2003; prema Ivon, 2010) ističe kako lutka školskoj djeci omogućuje bolji kontakt s okolinom i da putem nje lakše mogu izražavati svoje probleme što je prepoznatljivo i kod djece rane i predškolske dobi. Ivon (2005; prema Ivon, 2010) ističe kako češća upotreba lutke u odgojno-obrazovnom procesu rezultira pojavnosti dječjeg ponašanja koje je u većoj mjeri prosocijalno nego agresivno.

e. Značaj lutke u razvoju stavova

Lutke imaju potencijal za promjenu stavova kada lutka pomaže djetetu da zauzme novu perspektivu prema situaciji. Whiteland (2016) je istraživala kako se stavovi mogu promijeniti kada stariji odrasli i djeca sudjeluju u međugeneracijskom umjetničkom projektu u kojem su izrađivali ručne lutke, pisali scenarije i dramatizirali priče. Statistička analiza nije pokazala značajne promjene u stavovima učenika, ali postojali su dokazi da su učenici izgradili novo značenje u svom razumijevanju starenja i starijih odraslih. Sveukupno, radionica međugeneracijske izrade lutaka bila je međusobno korisno iskustvo.

Dunst (2014) izvješćuje o promjeni stavova i znanja o osobama s posebnim potrebama: lutkarske predstave pružaju učinkovitu intervenciju među učenicima osnovnih škola. lutka može izražavati osjećaje putem fizičkih izraza i vizualnih znakova te predstavljati informacije koje se mogu prilagoditi potrebama različite djece. Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo može biti alat koji se koristi za slavljenje snaga djece, a odgojitelji koji koriste lutku u svom odgojno-obrazovnom radu mogu prepoznati i poštivati komunikacijske preferencije sve djece (Carter i Sallis, 2016). Lutkarstvo je primjer međusobno zanimljivih suradničkih aktivnosti između osoba urednog razvoja i osoba s posebnim potrebama (Dunst, 2014). Lutke podržavaju inkluzivnu praksu i omogućuju djeci da se igraju, uče i uživaju u pozitivnim odnosima s drugom djecom i odraslima. Također pružaju odgojiteljima vrijedne alate za shvaćanje snaga i sposobnosti djece koja su im povjerena.

5. Metodologija empirijskog istraživanja

Upotreba scenskih lutaka pruža mogućnost za kvalitetniju komunikaciju između odgojitelja i djece, potiče učenje i razvoj različitih vještina i kreativnosti te omogućuje uvid u stvarne sposobnosti djeteta u različitim područjima razvoja - spoznajnom, socio-emocionalnom i motoričkom. Prepoznata važnost scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu opravdava istraživanje mišljenja i prakse odgojitelja. Razumijevanje uloge koju scenska lutka ima u poticanju dječjeg razvoja i učenja potiče potrebu da se detaljnije istraže razmišljanja i konkretne strategije koje odgojitelji primjenjuju kako bi maksimalno iskoristili taj vrijedni pedagoški alat. Ovakvo istraživanje može donijeti dublje uvide u efikasnost i moguća poboljšanja u pristupima koji se koriste, te pružiti smjernice za daljnji razvoj djece kroz igru i dramsko i lutkarsko stvaralaštvo.

a. Cilj i zadaće istraživanja

Ovaj rad analizira rezultate neeksperimentalnog istraživanja mišljenja odgojitelja djece rane i predškolske dobi, zaposlenika ustanova RPOO, o korištenju scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu. Cilj je ovog istraživanja steći uvid u mišljenje sudionika istraživanja, odgojitelja, o značaju, svrhovitosti i zastupljenosti upotrebe scenske lutke u RPOO. Kao zadaće se izdvajaju:

- ispitati postojanje statistički značajne povezanosti između razine obrazovanja i upotrebe scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu
- ispitati mišljenja odgojitelja o značajnosti scenske lutke u RPOO
- ispitati načine i učestalost korištenja scenske lutke u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu
- ispitati pohađanje dodatnih edukacija/radionica odgojitelja koje se odnose na lutkarstvo i scenske umjetnosti.

Temeljem teorijske analize dostupne literature i postavljenih zadatača pretpostavlja se:

H₀: Ne postoji statistički značajna povezanost dobi i radnog staža odgojitelja i procjene važnosti upotrebe scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu.

H₁: Postoji statistički značajna povezanost razine obrazovanja odgojitelja i procjene važnosti upotrebe scenske lutke u RPOO.

H₂: Pretpostavlja se da odgojitelji u uzorku procjenjuju upotrebu scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu kao značajnu.

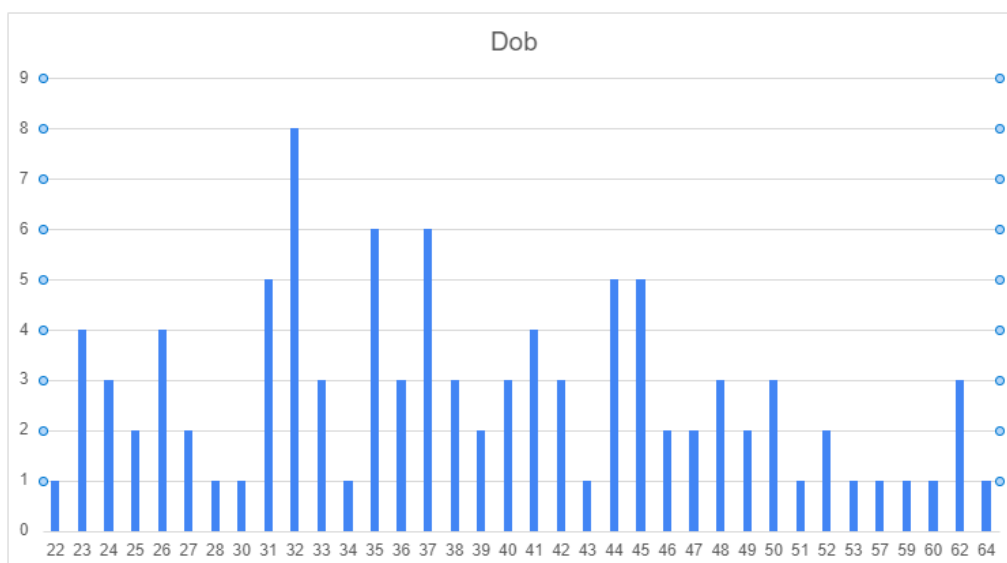
H₃: Postoji statistički značajna veza između sudjelovanja u edukacijama/radionicama posvećenim lutkarstvu i scenskim umjetnostima te visokog ocjenjivanja važnosti scenske lutke.

H₄: Postoji statistički značajna povezanost između procjene važnosti scenske lutke i učestalosti korištenja scenske lutke.

b. Uzorak

Uzorkom je obuhvaćeno 100 odgojiteljica u Republici Hrvatskoj. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno, a ispitanicima je zajamčena anonimnost.

Grafički prikaz predočava dobnu strukturu ispitanica. Životna dob jedne ispitanice nije poznata. Prosječna dob ispitanica u uzorku je 38.78 godina (SD=10.05) u rasponu od 22 do 64 godine. Mod je 32 godine (N=8).

Graf 1: Dob ispitanika

Najkraći radni staž ispitanica u uzorku iznosi 8 mjeseci, dok najduži iznosi 41 godinu. Prosječni radni staž ispitanica iznosi 13.27 godina (SD=10.08). Visoka standardna devijacija ukazuje da postoje značajne fluktuacije ili razlike među vrijednostima radnog staža među sudionicama istraživanja.

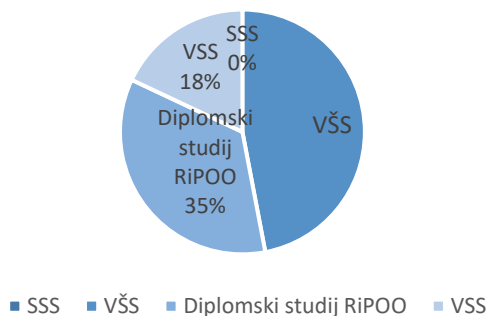

Graf 2: Radni staž ispitanika

Graf 3. pruža uvid u distribuciju sudionika prema razini njihovog obrazovanja. Veći dio sudionika, njih 47%, ima završenu višu stručnu spremu, odnosno prvostupnice su ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. 35% sudionika pohađa diplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a njih 18% ima završenu visoku stručnu spremu i imaju naziv magistre ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Razina obrazovanja

Graf 3: Razina obrazovanja

Sljedeći podaci se temelje na različitim tipovima lokacija središta poslodavca i uključuju tri kategorije - grad, mjesto i naselje. 90% ispitanica, odnosno većina radi u gradu (više od 7000 stanovnika), 6% radi u mjestu (2000 do 7000 stanovnika), dok 4% radi u naselju (manje od 2000 stanovnika).

Sljedeći podaci pružaju informacije o distribuciji osnivača dječjih vrtića. Većina vrtića (f=90, p=90) osnovala su jedinice lokalne samouprave (JLS). 7% ispitanica radi u ustanovama

za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koje su osnovale fizičke ili pravne osobe, dok 3% radi u ustanovama koje su osnovale vjerske zajednice.

c. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2023. godine putem alata Google Forms. Podaci koji su prikupljeni obrađeni su s pomoću statističkog softvera *Statistical Program for Social Scientists 20* (SPSS20). Kako bi se pružila opća deskripcija, izračunate su mjere centralne tendencije (aritmetička sredina, mod) i mjere raspršenja (standardna devijacija, frekvencije). Korelacija je analizirana korištenjem Pearsonovog koeficijenta korelacije, dok je značajnost procjene među podgrupama istražena putem t-testa.

d. Instrument istraživanja

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik naziva *Primjena scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu*, temeljen na pregledu relevantne literature u području dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva. U uvodnom dijelu upitnika, svim sudionicima je pojašnjena svrha i cilj istraživanja te zajamčena anonimnost. E-mail adrese se nisu pratile.

Upitnik *Primjena scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu* sastojao se od tri dijela:

1. Prvi dio se odnosio na sociodemografske informacije o ispitanicima, kao što su spol, dob, godine iskustva rada u odgojno-obrazovnim ustanovama, razina obrazovanja, mjesto poslodavca te osnivač dječjeg vrtića.
2. Drugi se dio sastojao od pitanja vezanih za vrste scenskih lutaka i učestalost njihovog korištenja u odgojno-obrazovnom procesu, načinima dokumentiranja i vrednovanja dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva te sudjelovanje u edukacijama/radionicama vezanim za lutkarstvo i scenske umjetnosti.
3. Posljednji dio je obuhvaćao 18 varijabli u kojima su ispitanici izražavali svoje osobno mišljenje i stavove putem petostupanjske Likertove skale s nultom točkom. Vrijednosti su išle od 1 (nipošto se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). Također, ovaj dio je uključivao jedno otvoreno pitanje gdje su sudionici mogli dodatno izraziti svoja mišljenja.

e. Rezultati i rasprava

Istraženi su aspekti vezani za prisutnost i upotrebu centra dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva, primjenu scenskih lutki u odgojno-obrazovnom procesu te sudjelovanje u edukacijama/radionicama vezanim za lutkarstvo i scenske umjetnosti.

Tablica 1: Prisutnost centra dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva

		f	%
Imaju li Vaše sobe dnevnog boravka centar dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva?	Da	78	78
	Ne	22	22
	Ukupno	100	100

Većina odgojiteljica tvrdi kako u sobi dnevnog boravka imaju centar dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva ($f=78$, 78%), dok 22% ($f=22$) odgojiteljica nema tako organiziran centar.

Tablica 2: Učestalost korištenja scenske lutke

		f	%
Koliko često koristite scensku lutku u odgojno-obrazovnom procesu?	Nikada	2	2
	Ponekad (2 puta godišnje)	31	31
	Često (najmanje 1 mjesečno)	49	49
	Redovito (najmanje 1 tjedno)	18	18
	Ukupno	100	100

Većina ispitanica ($f=98$, 98%) koristi scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu, pri čemu veći broj njih koristi lutke često ($f=49$, 49%) ili redovito ($f=18$, 18%). Manji postotak ispitanika koristi lutke ponekad ($f=31$, 31%) ili nikada ($f=2$, 2%). Ovi podaci podudaraju se sa istraživanjem koje je provela Ivon (2005; prema Ivon, 2010). Većina odgojiteljica iz tog uzorka lutku također primjenjuje jedanput do dva puta u dva mjeseca.

Ispitanice najčešće koriste štapne lutke ($f=67$), prstolutke ($f=53$), i ginjole ($f=43$). Najslabije korištena je marioneta ($f=5$), vjerojatno zbog svoje specifične izrade i animacije. Ovi nalazi su suglasni tvrdnjama autorice Županić BeniĆ (2019) o zahtjevnosti ove forme.

Knjiga pedagoške dokumentacije odgojne skupine (f=85), fotografije (f=83) i snimke (f=53) su najčešće korišteni načini dokumentiranja i vrednovanja dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva. Zatim slijede razvojne mape djeteta koje koriste 34 odgojiteljice, interaktivni plakati koje koriste 13 odgojiteljica i posebni dnevници koje koristi samo 1 odgojiteljica. Slunjski (2020) također ističe anegdotsko bilježenje, videosnimanje ili fotografiranje kao najpogodnije oblike dokumentiranja dječjih dramskih izričaja koje koriste odgojitelju u oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa.

Tablica 3: Pohađanje edukacija

		f	%
Jeste li pohađali edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti?	Da	25	25
	Ne	75	75
	Ukupno	100	100

U prikazanim podacima uočljivo je da je četvrtina (f=25, 25%) sudionika pohađala edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti dok 75 sudionika nije pohađalo takve edukacije ili radionice (75%). Prema izvješću OECD-a (2021) spremnost za sudjelovanje u cjeloživotnom obrazovanju je skromna: u prosjeku je otprilike jedna od dvije odrasle osobe u zemljama OECD-a uključena u obrazovanje odraslih. Obrazovno postignuće bilo je jedan od najjačih prediktora spremnosti za učenje. Primjerice, diljem zemalja OECD-a, odrasli s niskim razinama obrazovnih postignuća (tj. oni koji nisu stekli srednjoškolske kvalifikacije) triput su manje vjerojatni da će sudjelovati u obrazovanju odraslih od osoba s tercijskim kvalifikacijama.

Tablica 4: Mišljenja odgojitelja

	min	max	M	SD
Scenska lutka ne pridonosi dječjem razvoju govora.	1	5	1,95	1,53
Scenska lutka pogoduje razvoju pozitivne slike o sebi.	3	5	4,69	0,54
Scenska lutka ne potiče dječju kreativnost i stvaralaštvo	1	5	1,60	1,24
Promatranje, vrednovanje i zapisivanje dječjeg lutkarskog stvaralaštva ne pridonosi kvalitetnijem odgojno-obrazovnom procesu	1	5	1,78	1,19
Sustavno praćenje dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva povećava odgojiteljeve kompetencije za rad s djecom	3	5	4,51	0,69
Scenska lutka je vrijedan poticaj za obogaćenje djetetovog emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja.	2	5	4,83	0,45
Nije važno na koji način odgojitelj upotrebljava scensku lutku.	1	5	2,25	0,98
Dječje lutkarske improvizacije potiču razvijanje jezične kreativnosti djece.	3	5	4,76	0,45
Dječje lutkarske improvizacije ne osiguravaju transformiranje stečenih znanja.	1	5	1,67	0,87
Scenska lutka služi kao poticaj djeci za učenje.	3	5	4,65	0,54
Odgojiteljevo pripovijedanje i čitanje sa scenskom lutkom ne potiče predčitačke vještine.	1	5	1,89	1,38
Empatični odgojitelji češće koriste scensku lutku u svom odgojno-obrazovnom radu.	1	5	3,39	1,02
Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo ne nudi mogućnost iskušavanja životnih situacija preko igre uloga.	1	5	1,57	0,96
Lutke su ograničavajući čimbenik u dječjoj igri.	1	5	1,64	1,04
Za vrijeme izvedbe dječjih igrokaza, dijete je aktivni sudionik kreativnog procesa, a ne samo izvođač.	3	5	4,64	0,56
Pogodni materijalni uvjeti poput prostora s paravanom i lutkama nisu preduvjet za pojavnost lutkarsko-scenskih igara djece.	1	5	3,15	1,26
Uvježbavanje teksta ili scena za predstavu podržavaju kreativno scensko izražavanje djece.	1	5	3,66	0,98
Dramske aktivnosti u kojima djeca nemaju slobodu guše dječje stvaralaštvo.	1	5	3,63	1,14

Ispitanici su izrazili najveće neslaganje sa tvrdnjama "Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo ne nudi mogućnost iskušavanja životnih situacija preko igre uloga" ($M=1,57$, $SD=0,96$) te "Scenska lutka ne potiče dječju kreativnost i stvaralaštvo" ($M=1,60$, $SD=1,24$). Ovi rezultati ukazuju na to da odgojitelji percipiraju dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo kao vrijedan alat za razvoj dječje maštovitosti, kreativnosti i emocionalnog razumijevanja svijeta oko sebe. Većina sudionika ima negativan ili skeptičan stav prema tvrdnjama „Lutke su ograničavajući čimbenik u dječjoj igri“ ($M=1,64$, $SD=1,04$) i „Dječje lutkarske improvizacije ne osiguravaju transformiranje stečenih znanja“ ($M=1,67$, $SD=0,87$).

Iako većina sudionika izražava neslaganje prema tvrdnji „Scenska lutka ne doprinosi dječjem razvoju govora“ ($M=1,95$), standardna devijacija koja iznosi 1,53 ukazuje na značajnu raznolikost stavova među sudionicima. Isto vrijedi i za tvrdnju „Odgojiteljevo pripovijedanje i čitanje sa scenskom lutkom ne potiče predčitačke vještine“ ($M=1,89$, $SD=1,38$). Na temelju dobivenih vrijednosti ($M=4,76$, $SD=1,38$), zaključuje se da većina sudionika snažno podržava tvrdnju „Dječje lutkarske improvizacije potiču razvijanje jezične kreativnosti djece“. Ovi rezultati sugeriraju da postoji visok stupanj suglasnosti među sudionicima u vezi s pozitivnim utjecajem scenske lutke na jezični aspekt dječjeg razvoja, što potvrđuje istraživanje koje je Korošec (2013) provela u slovenskim vrtićima. Pozitivni učinci lutaka na komunikaciju i postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva također su utvrdili Bredikyte (2004), Hamre (2004, 2011; prema Korošec, 2013) i Ivon (2010).

Tvrdnje "Sustavno praćenje dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva povećava odgojiteljeve kompetencije za rad s djecom" ($M=4,51$, $SD=0,69$) te „Promatranje, vrednovanje i zapisivanje dječjeg lutkarskog stvaralaštva ne pridonosi kvalitetnijem odgojno-obrazovnom procesu“ ($M=1,78$, $SD=1,19$) ukazuju da su odgojitelji svjesni značaja sustavnog praćenja i vrednovanja dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva za cjelokupni odgojno-obrazovni proces.

Iako sudionici istraživanja snažno podržavaju tvrdnju „Za vrijeme izvedbe dječjih igrokaza, dijete je aktivni sudionik kreativnog procesa, a ne samo izvođač“ ($M=4,64$, $SD=0,56$), proturječno imaju umjereno mišljenje prema tvrdnjama „Uvježbavanje teksta ili scena za predstavu podržavaju kreativno scensko izražavanje djece“ ($M=3,66$, $SD=0,98$) i „Dramske aktivnosti u kojima djeca nemaju slobodu guše dječje stvaralaštvo“ ($M=3,63$, $SD=1,14$). Većina sudionika ima umjerenu procjenu ovih tvrdnji, s tendencijom da izraze umjereno neslaganje s idejom da dramske aktivnosti bez slobode mogu ograničiti dječje stvaralaštvo, odnosno s

tendencijom da izraze umjereno suglasje s idejom da uvježbavanje teksta ili scena za predstavu može podržati kreativno scensko izražavanje djece. Slunjski (2003) i Županić Benić (2019) ističu kako uvježbavanje teksta ili scena za predstavu nisu načini koji podržavaju kreativno scensko izražavanje. Dramske aktivnosti u kojima djeca nisu slobodna da urone u priču, već su precizno usmjerena kako, što i kada trebaju izgovarati, suzbijaju kreativnost djece. Istraživanje Korošec (2013) također upućuje na manje kreativan pristup u izvođenju lutkarskih aktivnosti u odgojno-obrazovnom radu. U tim slučajevima dječji doprinos nije uzet u obzir, a aktivnost se provodi prema konceptima odgojitelja.

Medijan 3,15 i standardna devijacija 1,26 sugeriraju raznolikost stajališta među sudionicima da „Pogodni materijalni uvjeti poput prostora s paravanom i lutkama nisu preduvjet za pojavu lutkarsko-scenskih igara djece“. Relativna većina sudionika ima neutralan stav ($f=30$) prema tvrdnji „Nije važno na koji način odgojitelj upotrebljava scensku lutku“, s prosječnim ocjenama koje se kreću prema neutralnom dijelu ljestvice ocjena ($M=2,25$) i umjerenom varijabilnošću ocjena ($SD=0,98$).

Podaci ($M=3,39$, $SD=1,02$) sugeriraju da sudionici imaju oprečne procjene za tvrdnju „Empatični odgojitelji češće koriste scensku lutku u svom odgojno-obrazovnom radu“. Relativna većina sudionika neutralni su prema ovoj tvrdnji ($f=47$), dok je manji broj sudionika izrazio slaganje ($f=25$). Nalazi istraživanja koje je provela Ivon (2005; prema Ivon, 2010) upućuju na to da postoji pozitivna veza između empatije odgojitelja i upotrebe lutke u odgojno-obrazovnom procesu.

Dobiveni podaci u tvrdnjama "Scenska lutka služi kao poticaj djeci za učenje" ($M=4,65$, $SD=0,54$) i „Scenska lutka pogoduje razvoju pozitivne slike o sebi“ ($M=4,69$, $SD=0,54$) sugeriraju da ih odgojitelji snažno podržavaju. Najveći medijan (4,83) i najmanju standardnu devijaciju (0,45) ima tvrdnja „Scenska lutka je vrijedan poticaj za obogaćenje djetetovog emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja“. Na temelju ovih vrijednosti, razvidno je da većina sudionika vrlo snažno podržava ovu tvrdnju. Temeljem navedenog opravdano je prihvatiti hipotezu H_2 : *Pretpostavlja se da odgojitelji u uzorku procjenjuju upotrebu scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu kao značajnu*. Kvalitativno istraživanje Porenta (2003; prema Korošec, 2013) o utjecaju lutke na emocionalni, društveni i intelektualni razvoj djeteta tvrdi da su djeca doživjela pozitivno iskustvo u prihvaćanju različitih ljudi i razvijanju prijateljskih odnosa. Lutka im je pomogla stvoriti prijatelje i prevladati strah od situacija koje su nepoznate djeci. Stoga je lutka bila važan dio dječje socijalizacije.

Tablica 5: Povezanost procjene važnosti scenske lutke i centra dramskog i lutkarskog stvaralaštva

t= 0,29; df=98; p=0,772					
	Imaju li Vaše sobe dnevnog boravka centar dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva?	N	M	SD	SE
Σ	Da	78	56,33	4,76	0,54
	Ne	22	56	4,75	1,01

Primjenom *t-testa* razvidno je da nema statistički značajne razlike u procjeni važnosti scenske lutke između sudionika koji imaju centar dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva u sobama dnevnog boravka i onih koji nemaju takav centar. Oba skupa sudionika daju gotovo jednaku važnost scenskoj lutki bez obzira na prisutnost takvog centra.

Tablica 6: Povezanost procjene važnosti scenske lutke i edukacija vezanih za lutkarstvo

t=1,903; df=98; p=0,06					
	Jeste li pohađali edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti?	N	M	SD	SE
Σ	Da	25	57,80	5,74	1,15
	Ne	75	55,75	4,27	0,50

Primjenom *t-testa*, na razini značajnosti od 94%, utvrđena je granična statistički značajna razlika procjene važnosti scenske lutke između sudionika koji su pohađali edukacije i onih koji nisu. Oni koji su pohađali neku vrstu edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti značajnije vrednuju scensku lutku. Temeljem navedenog opravdano je prihvatiti hipotezu H_3 : *Postoji statistički značajna veza između sudjelovanja u edukacijama/radionicama posvećenim lutkarstvu i scenskim umjetnostima te visokog ocjenjivanja važnosti scenske lutke.*

Tablica 7: Povezanost procjene važnosti scenske lutke u odnosu na dob i radni staž sudionika u istraživanju

		Dob	Radni staž	Σ
Dob	r	1	0,86**	0,17
	p		0	0,08
	N	100	100	100
Radni staž	r	0,86**	1	0,22*
	p	0		0,03
	N	100	100	100
**. Korelacija je značajna na razini od 0,01 (dvosmjerno).				
*. Korelacija je značajna na razini od 0,05 (dvosmjerno).				

Nije pronađena statistički značajna povezanost životne dobi odgojitelja s njihovom procjenom važnosti scenske lutke. Međutim, utvrđena je blaga statistički značajna povezanost dužine radnog staža odgojitelja s njihovom procjenom važnosti scenske lutke. Važnost scenske lutke značajnije vrednuju odgojitelji koji imaju duži radni staž ($r=0,22$; $p=0,03$). Ovi podaci ukazuju na to da radni staž ima veći utjecaj na procjenu važnosti scenske lutke nego što to ima životna dob odgojitelja. Temeljem dobivenih podataka djelomično se prihvaća hipoteza H_0 : *Ne postoji statistički značajna povezanost dobi i radnog staža odgojitelja i procjene važnosti upotrebe scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu.*

Tablica 8: Procjena važnosti scenske lutke u odnosu na razinu obrazovanja

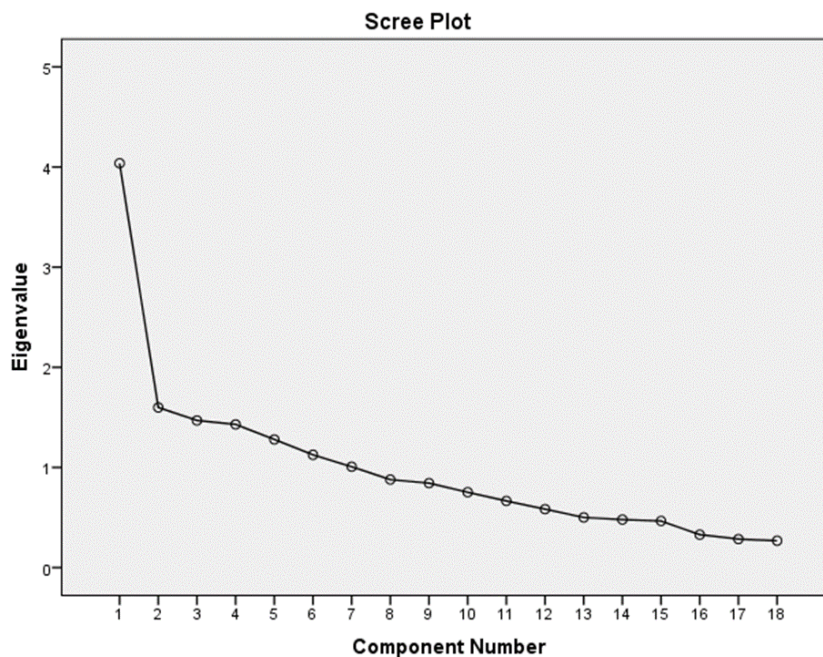
Razina obrazovanja					
	Suma kvadrata	df	Suma kvadrata / stupanj slobode	F	Signifikacija
Između grupa	16,58	20	0,83	1,64	0,06
Unutar grupa	40,01	79	0,50		
Ukupno	56,60	99			

Rezultati analize ANOVA pokazuju da p-vrijednost iznosi 0.06, što je nešto veće od tipične razine značajnosti od 0.05. To znači kako nema dovoljno statističkih dokaza da bi se odbacila hipoteza kako nema razlike između grupa i da nije pronađena statistički značajna razlika u procjeni važnosti scenske lutke u odnosu na razinu obrazovanja odgojitelja u uzorku. Slijedom dobivenih nalaza, odbacuje se hipoteza H_1 : *Postoji statistički značajna povezanost razine obrazovanja odgojitelja i procjene važnosti upotrebe scenske lutke u RPOO.*

Tablica 9: Utjecaj tri varijable na procjenu važnosti scenske lutke

		Suma kvadrata	df	Suma kvadrata / stupanj slobode	F	Signifikacija
Središte poslodavca	Između grupa	3,81	20	0,19	0,93	0,56
	Unutar grupa	16,23	79	0,21		
	Ukupno	20,04	99			
Osnivač dječjeg vrtića	Između grupa	4,43	20	0,22	1,39	0,17
	Unutar grupa	12,88	79	0,16		
	Ukupno	17,31	99			
Koliko često koristite scensku lutku u odgojno-obrazovnom procesu?	Između grupa	17,44	20	0,87	1,88	0,03
	Unutar grupa	36,67	79	0,46		
	Ukupno	54,11	99			

U ovoj ANOVA analizi ispituje se utjecaj tri varijable (središte poslodavca, osnivač dječjeg vrtića i učestalost korištenja scenske lutke) na procjenu važnosti scenske lutke. Nije nađena statistički značajna razlika u procjeni važnosti scenske lutke u odnosu na središte poslodavca i osnivača dječjeg vrtića. Nađena je statistički značajna povezanost ($p=0,03$) između procjene važnosti scenske lutke i učestalosti korištenja scenske lutke. Odgojitelji koji redovito koriste scensku lutku značajnije vrednuju njezinu važnost. Na temelju prikupljenih rezultata, ima osnove prihvatiti i hipotezu H_4 : *Postoji statistički značajna povezanost između procjene važnosti scenske lutke i učestalosti korištenja scenske lutke*. Podaci su u skladu s istraživanjima koje su provele Ivon (2005; prema Ivon, 2010) i Korošec (2013) u kojima su odgojitelji koji su svakodnevno koristili lutku u odgojno-obrazovnom radu, vidjeli njene prednosti u komunikaciji s djecom, poticanju njihove igre, postizanju odgojno-obrazovnih ciljeva te utjecaj na društveni i emocionalni razvoj djeteta.

Graf 4: Scree plot u analizi s 18 varijabli

Linija grafa pokazuje da postoje četiri najznačajnija faktora koja opisuju dimenzionalnost scenske lutke u ovom uzorku ispitanika. Ta četiri faktora opisuju 47,42% ukupne varijance u uzorku. Ovaj set podataka predstavlja faktorsku strukturu Upitnika s pitanjima o percepciji dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva te njegovom utjecaju na različite aspekte dječjeg razvoja i odgojno-obrazovnog procesa. Analizirana je faktorska struktura s četiri komponente.

Primjenom Matrice komponenti prikazana je faktorska struktura (Tablica 10). Faktore je moguće tumačiti kao:

1. važnost scenske lutke za cjelovit razvoj djeteta;
2. neprihvatanje važnosti scenske lutke za razvoj djeteta;
3. značajnost okruženja za dječje korištenje scenske lutke;
4. ograničavajući čimbenici.

Tablica 10: Faktorska struktura sa četiri komponente

Pitanje (varijabla)	Faktorska struktura (componentmatrix)			
	1	2	3	4
Dječje lutkarske improvizacije potiču razvijanje jezične kreativnosti djece.	0,75			
Za vrijeme izvedbe dječjih igrokaza dijete je aktivni sudionik kreativnog procesa, a ne samo izvođač.	0,72			
Sustavno praćenje dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva povećava odgojiteljeve kompetencije za rad s djecom.	0,71			
Scenska lutka je vrijedan poticaj za obogaćenje djetetovog emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja.	0,68			
Scenska lutka služi kao poticaj djeci za učenje.	0,67			
Scenska lutka pogoduje razvoju pozitivne slike o sebi.	0,58	0,37		
Dječje lutkarske improvizacije ne osiguravaju transformiranje stečenih znanja.	-0,51			0,40
Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo ne nudi mogućnost iskušavanja životnih situacija preko igre uloga.	-0,47			0,42
Odgojiteljevo pripovijedanje i čitanje sa scenskom lutkom ne potiče predčitačke vještine.	-0,42		0,37	0,39
Promatranje, vrednovanje i zapisivanje dječjeg lutkarskog stvaralaštva ne pridonosi kvalitetnijem odgojno-obrazovnom procesu.	- 0,38	0,59		
Scenska lutka ne pridonosi dječjem razvoju govora.		0,56		-0,39
Empatični odgojitelji češće koriste scensku lutku u svom odgojno-obrazovnom radu.		0,47	-0,31	0,42
Nije važno na koji način odgojitelj upotrebljava scensku lutku.	-0,34	0,45		
Scenska lutka ne potiče dječju kreativnost i stvaralaštvo.		0,37		
Dramske aktivnosti u kojima djeca nemaju slobodu guše dječje stvaralaštvo.		-0,32		
Pogodni materijalni uvjeti poput prostora s paravanom i lutkama nisu preduvjet za pojavnost lutkarsko-scenskih igara djece.			0,78	
Lutke su ograničavajući čimbenik u dječjoj igri.	-0,36		-0,53	
Uvježbavanje teksta ili scena za predstavu podržavaju kreativno scensko izražavanje djece.				0,57

Zaključni dio Upitnika sadržavao je otvoreno pitanje koje je omogućilo ispitanicima da dobrovoljno izraze svoje mišljenje na temu istraživanja. U nastavku su navedeni neki od odgovora koje su ispitanici podijelili:

- „Kao što sam i navela, lutku u radu koristim prilično redovito jer je smatram moćnim medijem, naročito kod rješavanja problemskih situacija, konflikata, nepoželjnih ponašanja i sl. U tom slučaju imam samo pozitivna iskustva. Jednako tako sam primijetila, promatrajući dječju igru, da i sama djeca u spontanoj igri pribjegavaju korištenju lutke u svrhu ovladavanja vještinama kojima nisu "dorasli" i tu je njen terapeutsko-poticajni učinak skoro pa nezamjenjiv.“
- „Lutka je poticaj, ekspresija, sudionik, pomagač, izričaj, a iznad svega igra u kojoj dijete raste u emocionalnom, socijalnom, sadržajnom i kreativnom kontekstu i stvaralaštvu.“
- „Osim razvoja kreativnosti i obogaćivanja dječje igre, lutka je pogodan "alat" za bolje i lakše upoznavanje s raznim dječjim emocionalnim stanjima, promjenama koje proživljavaju, nošenje s teškim i novim situacijama. Nezanemariv je i utjecaj koji lutka ima na dijete niskog samopouzdanja, sramežljivo dijete, dijete s poteškoćama. Lutka obogaćuje dijete na sve načine!“

Opravdano je zaključiti da pojedini odgojitelji pridaju veliku važnost korištenju scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu. Lutka se opisuje kao moćan medij koji pridonosi različitim aspektima djetetovog razvoja i emocionalnog rasta. U cjelini, svi navedeni iskazi promoviraju pozitivnu ulogu lutke u djetetovom razvoju, ističući njezinu važnost u igri, učenju, emocionalnom rastu i terapiji.

6. Zaključak

Dječja igra s igračkama jedna je od njihovih prvih interakcija s okolinom, a ubrzo se pretvara u simbolično igranje uloga koje je usko povezano s dječjim iskustvom i znanjem o svijetu koji ih okružuje. Snaga lutke pokazuje se u različitim poljima: ne samo u kazalištu lutaka, obredima i terapiji, već također u širokom spektru odgoja i obrazovanja. Lutka, kao neživi objekt koji postaje živ i izražajan kroz manipulaciju i animaciju, ima značajnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi. Lutke nisu samo igračke - one su interaktivni alati koji potiču dječji socijalni, spoznajni i socio-emocionalni razvoj. Lutke kao edukativni alat postižu učinkovitost prenošenjem znanja putem različitih osjetila zahvaljujući svojoj trodimenzionalnoj simboličkoj prirodi, što podržava teoriju višestrukih inteligencija. Sociokulturna teorija, temeljena na djelima psihologa poput Vigotskog i Bandure, naglašava važnost interakcije s okolinom u procesu učenja i razvoja djece. Lutke pružaju siguran i poticajan način za djecu da razvijaju svoje kreativne sposobnosti i istražuju svijet oko sebe kroz igru. Različite vrste lutaka, kao što su ručne, štapne, marionete i lutke sjene, pružaju raznovrsne načine izražavanja i učenja. Svaka vrsta ima svoje karakteristike i primjenu u određenim situacijama, a svi elementi lutkarskog kazališta - scenografija, svjetlo, glazba i animacija - doprinose bogatstvu iskustva koje lutke pružaju. Lutke olakšavaju komunikaciju jer su sposobne prenijeti jasne vizualne poruke i podržati značenje jezika putem radnji ili igre. Osim poticanja jezične komunikacije, lutke također podržavaju socio-emocionalni razvoj djece. One stvaraju opuštenu atmosferu, potiču humor i igru te olakšavaju uspostavljanje odnosa među djecom i odraslima. Lutka pomaže prigodom razvijanja društvenih vještina nužnih za uspješnu socijalizaciju. Lutke također igraju ključnu ulogu u poticanju dječje kreativnosti. Metode kao što je *Dijaloška drama s lutkama* potiču neovisnost i raznolikost igre te doprinose razvoju kreativnih kapaciteta djece.

Raznovrsnost primjene lutaka u odgoju i obrazovanju naglašava njihovu svestranost i prilagodljivost različitim didaktičkim potrebama. Njihova hibridna priroda omogućuje spajanje različitih disciplina, stilova učenja i tehnologija kako bi se oblikovala moderna iskustva učenja. Lutke nisu samo sredstvo za prenošenje informacija, već i alat koji omogućuje djeci da budu aktivni kreatori vlastitog učenja i razvoja. Uzimajući u obzir sve te aspekte, jasno je da scenska lutka ima duboki utjecaj na odgojno-obrazovni proces i razvoj djece.

Ovaj rad analizira primjenu scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu te mišljenja odgojitelja o različitim aspektima dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva. Slijedom

obrađenih podataka, utvrđeno je da radni staž ima veći utjecaj na procjenu važnosti scenske lutke nego što to ima životna dob odgojitelja. Nije pronađena statistički značajna razlika u procjeni važnosti scenske lutke u odnosu na razinu obrazovanja odgojitelja u uzorku. Odgojitelji obuhvaćeni ovim istraživanjem procjenjuju upotrebu scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu kao značajnu. Odgojitelji koji su pohađali neku vrstu edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti značajnije vrednuju scensku lutku od onih odgojitelja koji nemaju dodatnu edukaciju u tom području. Na temelju dobivenih podataka ustanovljeno je da odgojitelji koji redovito koriste scensku lutku značajnije vrednuju njezinu važnost. Analiza prikupljenih podataka ukazuje na raznolikost mišljenja među sudionicima, ali također otkriva nekoliko zajedničkih obrazaca. Ispitanici snažno podržavaju tvrdnje koje ističu važnost dramske i lutkarske aktivnosti za razvoj dječje maštovitosti, kreativnosti i emocionalnog razumijevanja svijeta. Također, rezultati pokazuju umjereni stav sudionika prema tvrdnjama koje se odnose na pitanje kreativnosti u kontekstu dramskih aktivnosti, kao i slobodu djece u izražavanju stvaralačkih potencijala. Dobiveni rezultati sugeriraju raznolike percepcije i vrednovanja dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva te naglašavaju važnost uloge scenske lutke u poticanju različitih aspekata dječjeg razvoja.

7. Literatura

1. animizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2822>
2. Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bredikyte, M. (2004). Dijaloška drama s lutkama (DDL) kao metoda poticanja dječje verbalne kreativnosti. U E. Majaron i L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 43-76). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
4. Brown, Victoria. (2016). Drama as a valuable learning medium in early childhood. *Arts Education Policy Review*, 118. 1-8.
5. Çaçanağa, Ç. K. (2015). The role of puppets in kindergarten education in Cyprus. *Open Access Library Journal*, 2 (7), 1.
6. Carter, C. i Sallis, R. (2016). Dialogues of diversity: examining the role of educational drama techniques in affirming diversity and supporting inclusive educational practices in primary schools. *NJ: Drama Australia Journal*, 40 (1), 78–88.
7. Dunst, C. J. (2014). Meta-analysis of the effects of puppet shows on attitudes toward and knowledge of individuals with disabilities. *Exceptional Children*, 80 (2), 136–148.
8. Đuranović, M., Klasnić, I. i Matešić, I. (2020). Poticanje dječje kreativnosti u predškolskim ustanovama. *Školski vjesnik*, 69 (1), 89-110.
9. Forsberg Ahlcrona, M. (2012). The puppet's communicative potential as a mediating tool in preschool education. *International Journal of Early Childhood*, 44, 171-184.
10. Hamre, I. (2004) Proces učenja u kazalištu paradoksa U E. Majaron i L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 7-20). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
11. <https://mzo.hr/hr>
12. Idogho, J. (2022). Puppet theatre in complementary service to child education and development: a theoretical overview. https://www.researchgate.net/publication/361416477_PUPPET_THEATRE_IN_COMPLEMENTARY_SERVICE_TO_CHILD_EDUCATION_AND_DEVELOPMENT_A_THEORETICAL_OVERVIEW
13. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka : pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
14. Ivon, H. (2013). *Lutka u dječjem vrtiću*. Split, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
15. Ivon, H. i Zavoreo, E. (2011). Obilježja i razvojne mogućnosti dječje lutkarske igre. *Školski vjesnik*, 60 (1), 7-24. <https://hrcak.srce.hr/81751>

16. Karaolis, O. (2022). Puppets in preschool: children as the ‘more knowledgeable other’— a snapshot from a research story. *denkste: puppe / just a bit of: doll* | Bd. 5 Nr.1
17. Karaolis, O. (2023). Being with a puppet: literacy through experiencing puppetry and drama with young children. *Education Sciences*, 13 (3), 291.
18. Keogh, B., Naylor, S., Maloney, J. i Simon, S. (2008). Puppets and engagement in science: a casestudy. *Nordic Studies in Science Education*, 4 (2), 142–150.
19. Korošec, H. (2012). Playing with puppets in class—teaching and learning with pleasure. U Kroflin, L., (ur.). *The Power of Puppet*, The UNIMA Puppets in Education, Development and Therapy Commission, Zagreb.
20. Korošec, H. (2013). Studija procjene upotrebe lutke kao nastavnog sredstva u slovenskim školama. *Školski vjesnik*, 62 (4), 0-0. <https://hrcak.srce.hr/112414>
21. Korošec, H. i Zorec, M. B. (2020). The impact of creative drama activities on aggressive behaviour of preschool children. *Research in Education*, 108 (1), 62–79.
22. Kroflin, L. (2011). Upotreba lutke u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. *Lahor*, 2 (12), 197-209. <https://hrcak.srce.hr/81945>
23. Kroflin, L. (2017). Riječ i zvuk u kazalištu lutaka. *Kazalište*, XX (69/70), 37-41. <https://hrcak.srce.hr/184696>
24. Kroflin, L. (2022). The differences between animation in applied puppetry and puppetry as an art form. U: Kroflin, L. i Amsden, M. (ur.) *Applied Puppetry in Education, Development, and Therapy: Theory and Practice*. Osijek : Charleville-Mézières, Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ; Union Internationale de la Marionnette (UNIMA) ; Development and Therapy Commission, str. 29-45.
25. Kröger, T. i Nupponen, A.-M. (2019). “Puppet as a pedagogical tool: a literature review”, *International Electronic Journal of Elementary Education*, 11 (4), 393–401.
26. Lešin, G. (2022). *Kreativni odgojitelji : priručnik za odgojitelja : program dramsko-scenskog izričaja u kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Majaron, E. (2004). Lutke u razvoju djeteta. *Lutka... divnog li čuda!*, Zagreb: MČUK, 77.-87.
28. Majaron, E. (2011). Art as a pathway to the child. Keynote Presentation to the 11th Biennial Conference of the European Affective Education Network (EAEN), University of Ljubljana, Slovenia, 26-30 June 2011.
29. Majaron, E. i Kroflin, L. (ur.) (2004). *Lutka... divnog li čuda!* Zagreb: MČUK, UNIMA.

30. Mehrotra, S., Khunyakari, R., Natarajan, C. i Chunawala, S. (2009). Collaborative learning in technology education: D&T unit on puppetry in different Indian socio-cultural contexts. *International Journal of Technology and Design Education*. 19. 1-14.
31. Mendeš, B., Marić, L. i Goran, L. (2020). *Dijete u svijetu igre: Teorijska polazišta i odgojno-obrazovna praksa*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
32. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja : model Izvor*. Velika Gorica: Persona.
33. Miljković, D., Đuranović M. i Vidić T. (2019). *Odgoj i obrazovanje – iz teorije u praksu*. Zagreb: IEP-D2 etc..
34. Mujahidah, N., Damayanti, E. i Afif, A. (2021). The role of storytelling methods using handpuppets in early children's language development. *Child Education Journal*, 3 (2), 78–91.
35. OECD (2021), OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0ae365b4-en>.
36. paravan. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46660>
37. Pokrivka, V. (1991). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
38. Remer, R. i Tzuriel, D. (2015). "I teach better with the puppet" - use of puppet as a mediating tool in kindergarten education – an evaluation. *American Journal of Educational Research*, 3 (3), 356–365.
39. Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgajatelja*. Zagreb: Mali profesor.
40. Slunjski, E. (2020). *Izvan okvira 5 : pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikuluma*. Zagreb: Element.
41. Slunjski, E. i Ljubetić, M. (2014). Igra i njezin pedagoški potencijal u ustanovi ranog odgoja. *Croatian Journal of Education*, 16 (Sp.Ed.1), 127-141. <https://hrcak.srce.hr/117857>
42. Sveršina Dobravec, M. (2016). The use of puppets in primary school classes and their influence on children's spontaneous play. *Školski vjesnik*, 65 (Tematski broj), 145-158. <https://hrcak.srce.hr/160161>
43. Šagud, M. i Petrović Sočo, B. (2014). Igra – medij razumijevanja, interpretacije i transformacije neposredne stvarnosti. *Croatian Journal of Education*, 16 (Sp.Ed.1), 279-289. <https://hrcak.srce.hr/117850>

44. Šuško, V. i Vrsalović Nardelli, I. (2021). Kurikuli ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja unutar europskog prostora (hrvatski, slovenski i švedski kurikulum). *Napredak*, 162 (3 - 4), 395-405. <https://hrcak.srce.hr/267623>
45. Tezer, M. i Aynas, N. (2018). The effect of university education on lifelong learning tendency. *Cypriot Journal of Educational Science*. 8 (1), 066–080.
46. Thibault, M. (2016). Lotman and play: For a theory of playfulness based on semiotics of culture. *Sign Systems Studies*. 44. 295.
47. Tomasović, J. (2016). Lutka u odgoju i obrazovanju. *Školski vjesnik*, 65 (Tematski broj), 357-367. <https://hrcak.srce.hr/160227>
48. Visković, I. i Višnjic Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići*. Zagreb: Alfa.
49. Whiteland, S. R. (2016). Exploring aging attitudes through a puppet making research study. *International Journal of Education & the Arts*, 17 (3).

SAŽETAK

Lutka, kao neživi objekt koji postaje živ i izražajan kroz manipulaciju i animaciju, ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi. Lutka prelazi granicu igračkaka jer služi kao interaktivan alat koji potiče socijalni, spoznajni i socio-emocionalni razvoj djece. U ulozi odgojno-obrazovnog alata, lutke postižu učinkovitost prenošenjem znanja putem različitih osjetila zahvaljujući svojoj trodimenzionalnoj simboličkoj prirodi. Hibridna priroda lutkarstva omogućuje spajanje različitih disciplina, stilova učenja i tehnologija kako bi se oblikovala moderna iskustva učenja. Sve veća pažnja posvećuje se značaju upotrebe scenskih lutaka kao sredstava za kreiranje stimulativnih iskustava za djecu rane i predškolske dobi u institucionalnom kontekstu.

U lipnju 2023. godine provedeno je istraživanje koje je u ovom diplomskom radu imalo za cilj utvrditi mišljenje odgojitelja o primjeni scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu. Rezultati su pokazali da je radni staž odgojitelja, više nego životna dob, ključan za procjenu važnosti scenske lutke. U analizi uzorka nije pronađena statistički značajna razlika u procjeni važnosti scenske lutke temeljem razine obrazovanja odgojitelja. Sudionici istraživanja složili su se da je scenska lutka značajna u procesu odgoja i obrazovanja. Oni koji su prošli edukaciju ili radionice vezane uz lutkarstvo i scenske umjetnosti značajnijim su ocijenili scenske lutke u usporedbi s onima bez takve dodatne edukacije. Analizom dobivenih podataka, potvrđeno je da redovita upotreba scenske lutke među odgojiteljima dovodi do dublje percepcije njezine važnosti. Rezultati sugeriraju raznolike percepcije i vrednovanja dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva te naglašavaju važnost uloge scenske lutke u poticanju različitih aspekata dječjeg razvoja.

Ključne riječi: scenska lutka, odgojno-obrazovni proces, dijete rane i predškolske dobi, mišljenja odgojitelja

ABSTRACT

A puppet as an inanimate object that comes to life and becomes expressive through manipulation and animation, plays a significant role in the education and development of young children in the preschool context. The puppet transcends the boundaries of mere toys, serving as an interactive tool that stimulates the social, cognitive, and socioemotional development of children. In its role as an educational tool, puppets achieve effectiveness by conveying knowledge through various senses due to their three-dimensional symbolic nature. The hybrid nature of puppetry allows for the fusion of different disciplines, learning styles, and technologies in shaping modern learning experiences. Increasing attention is being devoted to the significance of using puppets to create engaging experiences for young children within an institutional context.

In June 2023, a study was conducted that aimed to ascertain educators' opinions on the application of puppetry in the educational process. The results demonstrated that the work experience of educators, more so than their age, is crucial in assessing the importance of puppets. In the sample analysis, no statistically significant difference was found in the evaluation of puppet importance based on educators' levels of education. Research participants agreed on the significance of puppets in the educational process. Those who had undergone education or workshops related to puppetry and performing arts rated puppets more significantly compared to those without such additional training. Analysis of the collected data confirmed that regular use of puppets among educators leads to a deeper perception of their importance. The results suggest diverse perceptions and evaluations of children's dramatic and puppetry-based activities, emphasizing the pivotal role of puppets in stimulating various aspects of child development.

Keywords: puppet, educational process, early childhood, early childhood educators' opinions

PRILOZI

Prilog 1. Popis slika

Graf 1.	Dob ispitanika	str. 20
Graf 2.	Radni staž ispitanika	str. 21
Graf 3.	Razina obrazovanja	str. 21
Graf 4.	Scree plot u analizi s 18 varijabli	str. 31

Prilog 2. Popis tablica

Tablica 1.	Prisutnost centra dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva	str. 23
Tablica 2.	Učestalost korištenja scenske lutke	str. 23
Tablica 3.	Pohađanje edukacija	str. 24
Tablica 4.	Mišljenja odgojitelja	str. 25
Tablica 5.	Povezanost procjene važnosti scenske lutke i centra dramskog i lutkarskog stvaralaštva	str. 28
Tablica 6.	Povezanost procjene važnosti scenske lutke i edukacija vezanih za lutkarstvo	str. 28
Tablica 7.	Povezanost procjene važnosti scenske lutke u odnosu na dob i radni staž sudionika u istraživanju	str. 29
Tablica 8.	Procjena važnosti scenske lutke u odnosu na razinu obrazovanja	str. 29
Tablica 9.	Utjecaj tri varijable na procjenu važnosti scenske lutke	str. 30
Tablica 10.	Faktorska struktura sa četiri komponente	str. 32

Poštovani odgojitelji,

u nastavku se nalazi upitnik za potrebe provođenja istraživanja i izrade diplomskog rada na temu "Primjena scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu".

Sudjelovanje je anonimno, a rezultati istraživanja koristit će se isključivo za potrebe izrade diplomskog rada odgojiteljice Anđele Vujević. Trajanje upitnika je 5-10 minuta.

Hvala na uloženom vremenu!

1. Spol (1) Ž – (2) M (zaokruži)	2. Dob (upisati godine brojem): _____
3. Radni staž u predškolskom odgoju (upisati godine brojem): _____	4. Vaša razina obrazovanja je 1) SSS 2) VŠS ili prvostupnik /ca 3) Student/ica diplomskog studija 4) VSS ili mag. struke
5. Središte poslodavca: 1) grad (više od 7000 stanovnika) 2) mjesto (od 2000 do 7000 stanovnika) 3) naselje (do 2000 stanovnika)	6. Osnivač dječjeg vrtića u kojem radite je 1) jedinica lokalne samouprave 2) fizička ili pravna osoba 3) vjerska zajednica
7. Imaju li Vaše sobe dnevnog boravka centar dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva? 1) da 2) ne	8. Koliko često koristite scensku lutku u odgojno-obrazovnom procesu? 1) nikad 2) ponekad (1-2 puta tijekom pedagoške godine) 3) često (1 mjesečno) 4) redovito (tjedno)
9. Koje vrste scenskih lutaka najčešće koristite u radu? 1) štapne lutke 2) prstolutke 3) ginjol 4) marionete	10. Na koji način dokumentirate i vrednujete dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo? 1) fotografije 2) snimke 3) knjiga pedagoške dokumentacije odgojne skupine 4) poseban dnevnik/ bilježnice 5) razvojna mapa djeteta 6) interaktivni plakati
11. Jeste li pohađali edukacije/radionice vezane za lutkarstvo i scenske umjetnosti? 1) da 2) ne	

Molimo da procijenite svoje slaganje s pojedinim tvrdnjama. Svoje mišljenje o navedenim tvrdnjama iskazujete zaokruživanjem jednog broja u svakom redu pri čemu je

1 = nipošto se ne slažem	3 = niti se slažem	4 = slažem se
2 = ne slažem se	niti se ne slažem	5= sasvim se slažem

U svakom retku je potreban po jedan odgovor.

	Nipošto se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	Sasvim se slažem
Scenska lutka ne pridonosi dječjem razvoju govora.	1	2	3	4	5
Scenska lutka pogoduje razvoju pozitivne slike o sebi.	1	2	3	4	5
Scenska lutka ne potiče dječju kreativnost i stvaralaštvo.	1	2	3	4	5
Promatranje, vrednovanje i zapisivanje dječjeg lutkarskog stvaralaštva ne pridonosi kvalitetnijem odgojno-obrazovnom procesu.	1	2	3	4	5
Sustavno praćenje dječjeg dramskog i lutkarskog stvaralaštva povećava odgojiteljeve kompetencije za rad s djecom.	1	2	3	4	5
Scenska lutka je vrijedan poticaj za obogaćenje djetetovog emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja.	1	2	3	4	5
Nije važno na koji način odgojitelj upotrebljava scensku lutku.	1	2	3	4	5
Dječje lutkarske improvizacije potiču razvijanje jezične kreativnosti djece.	1	2	3	4	5
Dječje lutkarske improvizacije ne osiguravaju transformiranje stečenih znanja.	1	2	3	4	5
Scenska lutka služi kao poticaj djeci za učenje.	1	2	3	4	5
Odgojiteljevo pripovijedanje i čitanje sa scenskom lutkom ne potiče predčitačke vještine.	1	2	3	4	5
Empatični odgojitelji češće koriste scensku lutku u svom odgojno-obrazovnom radu.	1	2	3	4	5
Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo ne nudi mogućnost iskušavanja životnih situacija preko igre uloga.	1	2	3	4	5

Lutke su ograničavajući čimbenik u dječjoj igri.	1	2	3	4	5
Za vrijeme izvedbe dječjih igrokaza dijete je aktivni sudionik kreativnog procesa, a ne samo izvođač.	1	2	3	4	5
Pogodni materijalni uvjeti poput prostora s paravanom i lutkama nisu preduvjet za pojavnost lutkarsko-scenskih igara djece.	1	2	3	4	5
Uvježbavanje teksta ili scena za predstavu podržavaju kreativno scensko izražavanje djece.	1	2	3	4	5
Dramske aktivnosti u kojima djeca nemaju slobodu guše dječje stvaralaštvo.	1	2	3	4	5

Želite li nešto dodati?

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Anđela Vujević, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 19. rujna 2023.

Potpis

Anđela Vujević

OBRAZAC I.P.

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Anđela Vujević
NASLOV RADA	Primjena scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu
VRSTA RADA	Diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	izv. prof. dr. sc. Ivana Visković
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	-
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	doc. dr. sc. Branimir Mendeš izv. prof. dr. sc. Esmeralda Sunko

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07,45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Potpis

Anđela Vujević

POTVRDA O LEKTURI

Ime i prezime autora

ANĐELA VUJEVIĆ

Naslov diplomskog rada

Primjena scenske lutke u odgojno-obrazovnom procesu

Diplomski rad lektoriran je prema pravilima hrvatskoga standardnog jezika.

Datum:

14. rujna 2023.

Potpis lektora:

Siniša Kekez, prof.

Siniša Kekez, prof.